St. 236 Poštnina ... (Conto corrente ...) ...u, v četrtek 2. oktobra 1924. Posamezna številka 20 cent. Letnik XLIX

Izhaja, izvzemši pondeljek, vsa... J. Uredništvo: ul... Asiškega št. 20, I. nadstropje. ... pošiljajo ... pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. — O... Prof. F. Peric. — Lastnik tiskarna Edinost. — Tisk tiskarne Edinost. Naročnina znaša za mesec L 7.—, 3 mesece L ..., pol leta L 32.— in celo leto L 60.— Za inozemstvo mesečno 5 lir več. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

...ka knjižnica ...ANA — Jugosla...

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent. osmrtnice, zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2. — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Vinska kriza

Vinska kriza razsaja v naši deželi od konca vojne dalje v nespremenjeni meri. Zakrivila jo je v prvi vrsti konkurenca vin iz starih pokrajin. Položaj Dalmacije se je po vojni v tem pogledu poslabšal v manjši meri, ker je bilo njeno ozemlje priključeno k deželi, v kateri se prideluje vino v razmeroma neznatni količini, tako da je dalmatinskim vinom odprto za razpečavanje skoraj vse ogromno jugoslovensko ozemlje od Ljubljane do Soluna. Z našo deželo pa se je zgodilo ravno nasprotno: Julijska Krajina, sama vinorodna dežela, je bila priključena k državi, ki ni samo vinorodna, temveč tudi najvinorodnejša dežela na svetu. Tako je naravno, da je nastal že takoj po aneksiji za naše vinogradnike položaj, ki se opaža na trgu, kadar je več robe nego kupcev, t. j. pojavila se je konkurenca vin iz starih pokrajin, ki so jih razni veletrgvoci vrgli na naš vinski trg v velikanskih množinah. Posledice niso mogle izostati in so bile za naša vina naravnost porazne. Na eni strani so začele cene naglo padati, na drugi strani pa so istočasno naša vina zastajala, ker niso mogla konkurirati z vini iz starih pokrajin.

To pa še ni vse. V starih pokrajinah Italije razsaja ravno tako huda ako ne še hujša vinska kriza kakor pri nas. Kriza je postala v zadnjih dveh letih splošna in ugonablja vinorejo v vsej državi. Naj navedemo le par statističnih podatkov Ves svetovni pridelek vina se ceni na približno 150 milijonov hektolitrov. Od teh odpade samo na Italijo kakih 45 milijonov hektolitrov, t. j. torej skoraj ena tretjina vse svetovne proizvodnje. Ako primerjamo vinorejo z drugimi panogami poljedelstva, vidimo, da je vrednost pridelanega vina v Italiji mnogo večja nego kateregakoli drugega pridelka. Tozadevna statistika nas namreč uči, da se v Italiji pridela za poldrugokrat več vina nego žita, trikrat več nego turšice, osemkrat več nego svile in desetkrat več nego riža. Vinoreja predstavlja eno četrtino vsega poljedelskega pridobivanja v Italiji in zaposluje nad dva milijona oseb. Še slikovitejša bo primera, ako pomislimo, da se pridela vsako leto v Italiji skoraj ravno toliko litrov vina kakor kilogramov kruha!

Vinoreja je torej tudi v starih pokrajinah eden izmed najvažnejših stebrov italijanskega gospodarstva. Kriza, ki je letos posebno pereča, ogroža vsled tega cele dežele in prizadeti so milijoni prebivalstva. Edini trajni izhod bi bil smotreno organiziran izvoz, s katerim bi bil osiguran reden odtok vsakoletnega pridelka. Namesto tega pa je ugotovljeno, da leži v Italiji po kleteh še nad 15 milijonov hektolitrov lanskega pridelka, h katerim se pridruži v kratkem še 40-45 milijonov hektolitrov letošnjega pridelka!

Že iz teh podatkov je razvidno, kako globoka in nevarna je vinska kriza v Italiji. Predno se najde izdatna rešitev, bodo pretekla leta. Kar se tiče položaja naše vinoreje, je treba naglasiti, da se bodo posledice splošne vinske krize čutile najnepovoljnejše tudi v naši deželi. Konkurenca vin iz starih pokrajin bo še bolj izpodrivala naša vina, a na drugi strani ni nikakega izgleda, da bi nastala v kratkem času kaka možnost izvoza. Vsled tega si moramo ravno sedaj ob trgatvi novega pridelka najresneje postaviti vprašanje, kaj se da napraviti tudi pri nas, da se kriza vsaj ublaži.

Predvsem se nam zdi potrebno posvariti naše vinorejce, da naj ne zidajo nikakih upov na dejstvo, da je bil davek na vino odpravljen. Kakor v starih pokrajinah Italije, tako ne bo tudi pri nas ta ukrep rešil vinske krize, temveč se mora smatrati le kot nekako blažilo. Vlada za hip ni mogla storiti ničesar drugega, nego da je pokazala z odpravo vinskega davka, da vsaj razume in upošteva težki položaj vinorejcev. Rešitev to ni nikaka ne za stare pokrajine in tem manj za naše. Treba bo — kakor rečeno — leta in leta vztrajnega dela in vlado čakajo v tem pogledu ogromne naloge.

Pa tudi vinorejci sami ne smejo držati križem rok. Na eni strani moramo misliti na čim uspešnejšo konkurenco na domačem trgu, na drugi pa na izvoz. Ne enega ne drugega cilja ne bodo mogli naši trtorejci nikdar doseči, ako se ne organizirajo v krepke in zdrave vinarske zadruge. V «Edinosti» smo že pisali, kako se naša domača vina zapostavljajo na našem lastnem ozemlju in kako točijo naši gostilničarji vsa druga vina razen vipavca ali brica i. dr. Da se to spremeni, so potrebne večje zaloge naših vin, ki naj se otvorijo ne samo po mestih, temveč tudi po manjših središčih onih delov dežele, kjer trta ne uspeva. Jasno je, da posamezniki tega ne zmorejo, pač pa s skupnimi močmi organiziranimi v vinarskih zadrugah.

Druga naloga, ki jo bo treba rešiti, se nanaša na vprašanje zboljšanja naših vin. Moramo se pripravljati, da bomo v stanu vzdržati konkurenco z drugimi vini, ki veljajo za boljša nego so naša. Tudi tega ne bo dosegel vsak posameznik zase, temveč edino le v organizaciji, ki bo vzdrževala moderne kleti, v katerih bodo delali izučeni oenologi (vinoznanci) na izboljšanju kakovosti naših vin in jih tako usposobljali za konkurenco.

Zboljšanje kakovosti je predvsem potrebno tudi za konkurenco na inozemskih trgih, t. j. za izvoz. Ako hočemo, da bomo mogli izvoziti vsaj en del našega vinskega pridelka, moramo misliti na to, da prilagodimo naše vino zahtevam onih dežel, kamor bi ga lahko prodajali. V ta namen je predvsem potrebno, da si ustvarimo enoten tip vina, ki bo imelo vse lastnosti, katere se zahtevajo na inozemskih trgih. Tudi v tem pogledu ne more posameznik ničesar opraviti, temveč le organizacija, zadruga, ki razpolaga z vsemi sredstvi potrebnimi za opremo modernih kleti.

Mi smo tu seveda to velevažno vprašanje le načeli, zakaj to ni vprašanje, ki bi se dalo opisati ali rešiti v enem članku, temveč bo potrebna velikopotezna akcija, katere se morajo lotiti naše gospodarske organizacije. Tudi to vprašanje se mora seveda rešiti in pretehtati z vseh strani najprej teoretično. Vsled tega bi bila naša želja, da bodi pričujoči članek začetek obširne enkete, katere naj se udeležijo predvsem naši gospodarski strokovnjaki in prizadeti vinorejci sami. Še le ko se bo slišalo večje število mnenj in iz vseh naših vinorodnih krajev, se bo mogel zanesljivo ugotoviti pravi položaj in natančno določiti prave težkoče in pa prava sredstva, s katerimi se bomo z uspehom borili proti nevarnostim, ki jih predstavlja vinska kriza za naše narodno gospodarstvo.

Ako so se tu pa tam prodale letos večje ali manjše količine vina in se je s tem kriza ublažila, nas to ne sme v nobenem slučaju odvračati od misli na to vprašanje. Treba je iskati trajno rešitev z združenimi močmi.

Radićevci se obotavljajo

Dr. Maček o pogojih za končnoveljavni sporazum - Radićevci hočejo volitve

BEOGRAD, 1. (Izv.) Včeraj popoldne je dr. Maček obiskal načelnike vladnih skupin. Pozneje se je vršila v prostorih poslanskega kluba HRSS konferenca med dr. Mačekom, Ratovićem in Jagatićem. Jagatić je nato odpotoval v Zagreb, da poroča Radiću.

Po sestanku z Davidovićem je dr. Maček podal novinarjem naslednje izjave:

«Kar se tiče našega vstopa v vlado, to vprašanje še vedno ni definitivno rešeno. Ako nastopijo ovire, ne bomo insistirali na tem. Gospod Davidović mi je sicer danes izjavil, da ni nobenih ovir. V ostalem ne bomo pustili, da pride v tem vprašanju do preloma. Zagotavljam Vas, da se stranke, ki sodelujejo v vladi, medsebojno vedno bolj približujejo. Vprašanje sporazuma pa je naenkrat težko rešljivo, ker ne gre za pogodbo med posameznimi osebnostmi, temveč za sporazum med hrvatskim in srbskim narodom. To se more doseči samo tako, da se narodu pusti čas prepričati se, da je sporazum potreben. Na Hrvatskem je danes vse ljudstvo v prevladujoči večini principijelno za tak sporazum s srbskim narodom. Toda v srbskem narodu je velika večina proti temu sporazumu. Kakor hitro se mi prepričamo, da je tudi srbski narod za sporazum, bodo prišla vsa važna vprašanja sporazuma do rešitve. Da se doseže izraz mnenja srbskega naroda, so potrebne nove volitve, ki naj ustvarijo formalno večino za politiko sporazuma. Vprašanje, ali naj se gre za nove volitve na podlagi le principijelnega sporazuma ali s konturami definitivnega sporazuma, še ni rešeno. Mi sedaj insistiramo, da bi se volitve vršile takoj in hočemo najprej sondirati teren.

Izjave, ki jih je podal dr. Maček novinarjem, so za sedanji politični položaj izredne važnosti. Dr. Maček je predvsem zavrnil očitek, da znači vstop radićevcev v vlado kapitulacijo; kajti sporazum prejšnjega opozicijskega, oziroma sedanjega vladnega bloka z radićevci je že obstojal. Ta sporazum dovoljuje, da vsaka stranka ostane pri svojem programu.

V opozicijskih krogih vidijo v teh izjavah popoln polom Davidovićeve politike. Opozicija je prepričana, da prinese prihodnji teden velike izpremembe današnjega položaja, in tudi ne izključuje padca vlade. Radićevci pa menijo, da se ne bo položaj prav nič izpremenil, ako oni ne stopijo v vlado. Po njihovem mnenju se današnja vlada mora vzdržati na površju, ker ji je kralj naklonjen.

Sklicanje narodne skupščine

BEOGRAD, 1. (Izv.) Ministrski predsednik Davidović je izjavil politikom, da se otvori narodna skupščina dne 9. t. m.

Spor med Jugoslavijo in Albanijo

BEOGRAD, 1. (Izv.). Spričo protesta albanske vlade pri Društvu narodov radi spopadov v okolici Vrbasa je jugoslovenska vlada dala svojemu delegatu navodila, kakšno stališče naj zavzame glede tega vprašanja pri Društvu narodov. Po poročilih jugoslovenskih obmejnih oblastev so vse spopade zakrivili Albanci.

TIRANA, 30. Albanski poslanik v Beogradu je posetil zunanjega ministra Marinkovića. Razgovarjala sta se o spopadih na albansko-jugoslovenski meji. Marinković je izjavil, da je dal ukaz, da se odpokličejo Srbi in Črnogorci, ki so vdrli na albansko ozemlje. Prefektura v Skadru brzojavlja, da je bilo ozemlje že izpraznjeno in da je bila imenovana komisija za precenitev povzročene škode.

Buhara hoče postati sovjetska republika

MOSKVA, 1. Semkaj je prispela polnomočna delegacija Buhare, da sporoči sovjetski vladi željo, da se spremeni ljudska republika Buhara v sovjetsko socijalistično republiko.

Nemška spomenica za vstop v Društvo narodov

Pred odobritvijo zapisnika o razsodišču

ŽENEVA, 1. Japonski konflikt v Društvu narodov se bliža svoji rešitvi. Pristojni odbor zastopnikov Anglije, Francije in Italije za rešitev tega spora je včeraj izdelal formulo, o kateri sta izjavila predsednik prve komisije, načelnik avstralske delegacije in vodja japonske delegacije grof Ishi, da je sprejemljiva. Besedilo te formule je bilo odobreno na popoldanski seji prve komisije in danes se bo moglo začeti na plenarni seji posvetovanje o besedilu protokola.

PARIZ, 1. Takoj po svojem povratku iz Berlina se je nemški poslanik von Hoesch podal na Quai d'Orsay ter izročil Herriotu noto glede vprašanja vstopa Nemčije v Društvo narodov. Herriot je pri tem izjavil poslaniku, da bo takoj obvestil o sprejemu note ministrski svet, ki bo na svoji jutrišnji seji pod predsedstvom Doumergueja razpravljal o vprašanju odgovora.

Zunanje ministrstvo je izdalo nato komunike, v katerem pravi, da se nemška spomenica ne bo objavila pred njeno objavo v Nemčiji.

Izročitev note v Londonu

LONDON, 1. Nemški odpravnik poslov Dufour je obvestil MacDonalda o spomenici, ki jo je nemška vlada izročila istočasno v glavnih mestih v Društvo narodov zastopanih držav. Poroča se, da ne bo angleška vlada tako hitro odgovorila na nemško spomenico, ampak da bo prej skrbno proučila nje vsebino ter se pred izročitvijo odgovora posvetovala z zavezniškimi vladami.

Neugodno presojanje spomenice v Ženevi

ŽENEVA, 1. Po pregovorih s člani raznih delegacij, med temi tudi francoske in angleške, se more ugotoviti, da je v krogih Društva narodov za vprašanja, ki jih vsebuje nemška spomenica, prav malo umevanja. V resen poštev prihaja tu le vprašanje stalnega zastopstva Nemčije v Društvu narodov.

Stanje trgovinskih pogajanj Nemčije

BERLIN, 1. Za pogajanja s Francijo določena delegacija je že odpotovala v Pariz. Pred nekoliko časa ukinjena pogajanja z Belgijo se bodo nadaljevala sredi oktobra. Tudi Italija se je že izrekla za sklenitev trgovinske pogodbe z Nemčijo. Končno se vršijo priprave za pogajanja za sklenitev redne trgovinske pogodbe z Rusijo. Na vseh teh pogajanjih bo skušala Nemčija uveljaviti načelo zmernega protekcijonizma.

Novo MacDonaldovo pismo Herriotu

PARIZ, 1. Na zunanjem ministrstvu se potrjuje, da je poslal MacDonald Herriotu pismo, kjer izraža željo, da bi se ga točno obveščalo o predstojećih gospodarskih pogajanjih z Nemčijo, in se dotika tudi vprašanj, o katerih se te dni razpravlja na zasedanju Društva narodov v Ženevi.

Desetletnica čehoslovaške armade

PRAGA, 1. V nedeljo, na dan češkega patrona sv. Vaclava se je proslavila desetletnica obstoja čehoslovaške armade, koje prva zastava je bila blagoslovljena v septembru l. 1914 v Kijevu na trgu sv. Zofije. Svečanosti so pričele v Pragi že v soboto, dne 27. septembra s prenosom pepela slavnega češkega borca polkovnika B. Wuchterla v muzej čehoslovaškega pokreta za svobodo v Troj pri Pragi, kjer se hranijo vsi spomini na čehoslovaški pokret za osvobojenje. Žaro s pepelom pokojnika je spremljal general Čeček, pokojnikova soproga in veliko število legijonarjev.

Istega dne se je vršilo ob 3. popoldne svečano zborovanje starih borcev pod predsedništvom bivšega vojnega ministra generala Husaka. Zborovalci so se poklonili slavnemu spominu vseh junakov, ki so padli za svobodo na ruski, francoski in srbski fronti; ob tej priliki so govorili senator Klofač, poslanec Prokupek, Francoz prof. Pichon, v imenu legijonarjev dr. Sichrava, v imenu ruskih učenjakov prof. Spektorski in v imenu Ukrajincev g. Grigorjev.

Glavne svečanosti so se vršile v nedeljo predpoldne in so se pričele z defiliranjem prvih čeških borcev. Na čelu povorke so nosili zastavo, ki je bila blagoslovljena pred desetimi leti na Zofijskem trgu v Kijevu ter je zmagonosno vihrala na mnogih čeških frontah. Vojaška čast prvi češki vojaški zastavi je bila izkazana z 21 topovskimi streli in s čehoslovaško državno himno. Pevsko društvo «Hlahol» je zatem intoniralo starohusitski zbor «Kdož jste boži bojovnici».

Paderewski — častni doktor

POZNANJ, 1. Ob priliki bivanja velikega poljskega klavirskega virtuoza in bivšega predsednika poljske republike Paderevskega v Poznanju ga namerava poznanjska univerza promovirati za častnega doktorja. Paderewski se bo mudil v Poljski več časa in bo priredil po raznih poljskih mestih nekoliko koncertov v prid dobrodelnim zavodom.

Koščijuškovo srce v Ameriki

GDANSKO, 1. Gdanski listi pišejo, da bo na zahtevo Narodnega Saveza ameriškanskih poljskih kolonistov Koščijuškovo srce za stalno prenešeno iz ratersviljskega muzeja, kjer se je dosedaj hranilo, v Filadelfijo. Temu načrtu se protivijo rodoljubi v Poljski.

Irsko vprašanje v angleškem parlamentu

Opozicija na strani vlade

LONDON, 30. Včeraj se je zopet otvoril parlament za kratko zasedanje, ki bo skoro izključno posvečeno vprašanju mej Irske. Pravo jesensko zasedanje se bo začelo potem 28. oktobra.

Na včerajšnji seji je MacDonald predložil dolnji zbornici zakonski načrt, ki pooblašča vlado, da imenuje komisijo za meje v smislu 12. člena pogodbe med angleško vlado in svobodno irsko državo in da določi tudi v tej komisiji zastopnika za Ulster, ki dosedaj ni hotel s svoje strani imenovati svojega zastopnika, ker noče sodelovati na pogajanjih, ki bi prišla v dobro samo svobodni irski državi.

MacDonald je izjavil, da predlaga zakonski načrt ne kot načelnik stranke, ampak kot predsednik vlade. Vsaka vlada, ki bi bila na krmilu, bi morala tudi storiti to, to je udejstviti pogodbo. Pogodba se bo izvršila nepristransko in se bodo upoštevali tudi interesi Ulstera. Žalibog so ostali vsi poizkusi za spravo med Svobodno državo in Ulsterom brez uspeha, vendar pa MacDonald ni izgubil še vsega upanja. Ako bi tedaj Ulster sedaj poslal svojega zastopnika v komisijo, bi mu bila za to hvaležna vsa država. MacDonald je na koncu prosil, da bi se odobritev zakonskega načrta, katera je dolžnost časti, izvršila enoglasno.

Asquith je obljubil popolno in brezpogojno podporo liberalcev, Baldwin je izjavil, da bodo konservativci glasovali za zakonski načrt v drugem branju, pridržal si je pa, da bo pozneje uložil nekatere ugovore, ki da bodo ščitili Ulster pred morebitnim zapostavljanjem.

Avstrijski kancelar o ženevskih razpravah

DUNAJ, 1. Včeraj je govoril v Zveznem svetu kancelar dr. Seipel o razpravah v Ženevi. Dejal je, da se je poročalo, da je imel dr. Beneš nalog sprožiti misel o podonavski federaciji, o vstopu Avstrije v Malo entento in o carinski uniji. Dr. Seipel je izjavil, da se, dokler je bil v Ženevi, o tem ni ničesar govorilo. Na vsak način ni imel dr. Beneš nobenega naloga od Avstrije. O vstopu Avstrije v Malo entento ali o osnutju podonavske federacije ni nobenega govora. Avstrija si želi postopne odprave gospodarskih omejitev, vsled česar sklepa trgovinske pogodbe z vsemi sosednimi državami, nikakor pa noče vstopiti v kake kombinacije, ki bi imele kako ost proti kakšni drugi državi.

Poljski konkordat z Vatikanom

RIM, 1. Semkaj je prispel prof. Stanislav Grabski, delegat poljske vlade, da skupno s poljskim ministrom pri sv. stolici, Ladislavom Skrzynskim izvede poljski konkordat z Vatikanom. Prof. Grabski, ki si je ~~stekel~~ velike zasluge za združitev Poljske, je bil svoječasno tudi minister prosvete ter je brat sedanjega ministrskega predsednika in ministra financ Ladislava Grabskega.

Nemiri v Georgiji

PARIZ, 1. Poročilo georgijske delegacije zatrjuje, da so se vršili številni spopadi med oddelki rdeče vojske in uporniki Georgije. Posebno krvavi boji so se bili 26. in 27. septembra v bližini Svanetje. Po velikih izgubah so se rdeče čete umaknile proti Kutaiu. Upor se je razširil tudi na Daguestan, Koban in gubernijo Stavropol. Poročilo pravi, da so grozodejstva, ki so jih izvršili posamezni oddelki rdeče vojske, imela za posledico razkol v georgijski komunistični stranki. Veliko število komunističnih delavcev, ki jim načeluje komunistični vodja Balkdadze, je izstopilo iz komunistične stranke.

Meščanska vojna na Kitajskem

LONDON, 1. List «Daily Express» dobiva iz Shanghaija: Pod mestnim ozidjem Shanghaija so se razvili srditi boji. Branilci mesta se umikajo. Na obeh straneh je padlo nad dva tisoč mož.

Maroško bojišče

MADRID, 1. Uradno poročilo o maroškem bojišču pravi: Operacije za osiguranje ceste Tetuan in Kekuan se nadaljujejo po načrtu. Sovražnik ne napada več v istem obsegu kakor pred osmimi dnevi. Tu pa tam je zaznamovati šibko streljanje pušk.

Društvo narodov in manjšinski problem

Zastopnik Madžarske na zasedanju Društva narodov v Ženevi, grof Appony, je imel znamenit govor. Znamenit zato, ker je pomenil dogodek, kakršnega še niso doživeli na zasedanjih te mednarodne naprave. Grof Appony je namreč odkrito in ostro kritiziral postopanje vodstva Društva narodov in članov njegovega «Sveta». Govornik je naglašal, kako da morajo člani «Sveta», kot politični zastopniki svojih dežel, imeti vedno ozire na odnošaje svojih držav do drugih dežel. Posledica temu je, da se ne smejo politično eksponirati! Z drugo besedo: **ne morejo biti zastopniki in glasniki pritožb kake narodne manjšine!** Neogibno potrebno pa je, da narodne manjšine dobijo zavest, **da tudi zanje obstoji pravna varnost.** V ta namen je predlagal grof Appony:

da se vsaka pritožba manjšin reši najhitrejše in brez vsakega ozira na vse politične momente. Zato morajo vsi člani Društva zadobiti pravico do zastopanja pritožb manjšin;

k temu pravosodstvu naj se načelno priteguje razsodišče v Haagu kot juristična in ne politična korporacija.

Ta izvajanja grofa Appony-ja so izzvala veliko vznemirjenj. Predsednik Društva narodov, Paul Hymans, je očital madžarskemu govorniku, da članom «Sveta» odreka «dobro voljo». S tem pa da spravlja v nevarnost ugled te korporacije. S tako trditvijo je hotel predsednik Hymans **načelno izključiti** manjšinsko vprašanje iz nalog Društva narodov. Grof Appony naj bi dobil pouk, da nikdo ne sme kritizirati nekaznjeno «Sveta» mogotcev tega sveta.

Oficiozno glasilo zborovanja Društva narodov «Journal de Geneve» pa ugotavlja, da je ta udarec predsednika Hymansa popolnoma zgrešil svoj namen. Ta nastop ni našel odobravanja. Dr. Amende trdi v svojem poročilu v «Landsmannu» celo, **da je taktika nekaterih držav, ki bi hotele enostavno prezirati manjšinski problem, doživela popoln fiasco.**

Iz nastopa grofa Appony-ja izvaja dr. Amende naslednje zaključke:

Kritika v okvirju zborovanj Društva narodov o postopanju z narodnimi manjšinami od strani njihovih držav, o delovanju «Sveta» in s tem tudi o postopanju njega članov, oziroma funkcijonarjev Društva narodov: **bi donašala neizmerno praktično korist za stvar manjšin ter za uredbo manjšinskega problema sploh.**

Gori označeni dogodek na zborovanju Društva narodov v Ženevi pa dokazuje tudi, da interesirane države ne bodo mogle več — zatekajoč se za vprašanje «pravnega ugleda» in z manevri druge vrste — člane «Sveta» Društva narodov odtegati vsaki kritiki. **Vprašanje zaščite narodnih manjšin, v zvezi z vprašanjem razorožitve, vzbuja toliko in splošno zanimanje, da se more pač reči, da so minuli tisti časi, ko se je mogel manjšinski problem enostavno potajevati!**

Švedska delegacija je v zasebnem razgovoru posebno naglašala potrebo, da tudi Nemčija vstopi v Društvo narodov, češ: potem bi bili švedski člani odrešeni naloge nastopanja pred «Svetom» kot zastopniki pritožb narodnih manjšin. Ta izjava dokazuje, kako resnično je, da člani «Sveta» Društva narodov v svojem svojstvu kot politični zastopniki svojih držav ne morejo zastopati najbolj opravičenih zahtev narodnih manjšin.

Nastop grofa Appony-ja — naglaša dr. Amende — dokazuje nadalje, da premagane države, če hočejo priti do vpliva na javno mnenje sveta, ne smejo stati ob strani, marveč morajo v okvirju Društva narodov», tej edini obstoječi meddržavni organizaciji, spravljati v razgovor vsa vprašanja, ki ogrožajo mirno sodelovanje narodov Evrope. Če se bo to vršilo v obliki, ki bo prilagodena večini delegacij Društva narodov v njih duševnosti, bo uspeh gotov.

Posebno pa je oni incident v Ženevi pokazal, kako se vedno bolj bliža dan, ko se bo moralo urediti kompetenčno vprašanje med «Svetom» in zborovanjem. To je: «Svet» se bo moral podrediti vodstvu zborovanja. Ta dan bo moral pomeniti preokret v razvoju Društva narodov in s tem v sožitju narodov.

Najznamenitejša posledica dogodkov v Ženevi pa je v tem, da prihaja v najširše kroge spoznanje, **da rešitev manjšinskega vprašanja ne bo samo v interesu manjšin, marveč — in morda še v večji meri — tudi v interesu držav samih!** To spoznanje dovaja tudi do tega, da se vprašanje zaščite manjšin začenja presojati veliko objektivnejše in z manje predsodkov. Od dne do dne zadobiva manjšinski problem obsežnejši in pomembnejši značaj. To je razvoj, ki se sicer za sedaj še izraža le v tisku in zasebnih razgovorih, ki pa se more vendar označati kot nova sapa, novo pihljanje v delovanju «Društva narodov».

Čehoslovaški komunisti za narodno ujedinjenje in proti Moskvi

Čehoslovaški listi so posvetili veliko pozornost resoluciji V. kongresa komunistične internacionale v Moskvi, na katerem so se določile smernice za komunistično politiko v srednji Evropi, a posebno v Čehoslovaški z ozirom na narodne manjšine. Komunistični kongres je konstatiral, da v Čehoslovaški ni edinstvenega čehoslovaškega naroda, temveč da je čehoslovaška republika sestavljena iz češkega, slovaškega, nemškega, madžarskega in ukrajinskega naroda. Iz tega razloga smatra moskovski kongres za potrebno da komunistična stranka v Čehoslovaški razvija med narodnimi manjšinami pravo samoodločevanja, a tudi pravo za odcepitev od čehoslovaške države. Čehoslovaška komunistična stranka je torej dolžna podpirati boj Slovakov za samostojnost, kajti s tem je prizadet tudi nacijonalni kapitalizem.

Ta zahteva Moskve je naletela na odločen odpor med čehoslovaškimi komunisti, katerih pristaši in agitatorji so bili v mnogih pogledih najognjevitejši borci za samostojno čehoslovaško državo. Zato ni niti glavno čehoslovaško komunistično glasilo «Rude pravo» smatralo za potrebno, da brani moskovske določbe, nego je celo komunistični poslanec Kreibich, delegat čehoslovaških komunistov na V. kongresu komunistične internacijonale in glavni vodja komunistov v Čehoslovaški, protestiral v številnih člankih proti moskovskim

tezam in tako stopil v brezobzirno polemiko z Zinovjevom.

Zinovjev je medtem izjavil v listih, da nima razloga stvoriti za čehoslovaške komuniste nikake posebne nove formulacije tega vprašanja. Nasprotnike moskovske teze o vprašanju narodnih manjšin je postavil Zinovjev pred direktno vprašanje: «Ali sprejmete naše določbe s svojimi pristaši, sodrug Kreibich? Da, ali ne? toda prosim brez vsakega tolmačenja bodisi od te, bodisi od one strani, da ali ne?»

Že to je jasen dokaz, da vlada v komunističnem taboru Čehoslovaške po tem dogodku popolnoma nesigurnost in politična neodločnost. Značilno je, da je eden izmed komunističnih voditeljev v Čehoslovaški, V. Friedrich v listu «Rude Pravo» ravnokar objavil članek, v katerem dokazuje, da je zahteva po odcepitvi Slovakov in Nemcev od čehoslovaške nespametna in da je ujedinjenje vseh teh zgodovinskih pokrajin Čehoslovaške nujno potrebna že iz gospodarskih razlogov.

V čehoslovaških političnih krogih vlada naziranje, da bo čehoslovaška komunistična stranka tako primorana, da se odloči definitivno za lastno politiko.

Potemtakem se vidi, da je Kreibichovo zadržanje napram moskovski centrali zanesljivo potrdilo, da se čehoslovaški komunisti vedno bolj oddaljujejo od Moskve.

Razvrstitev invalidov in pohabljencev v kategorije

(Konec, gl. «Edinost» od 18., 21., 25. in 28. septembra).

Glasom kr. odloka od 12. julija 1923. št. 1491, so vojne pokojnine in nakazila prvih 8 kategorij z dnem 1. julija 1923. razvrščene v:

a) **Privilegirane vojne pokojnine in nakazila** (S popolno ustalitvijo mesečnega prispevka do sedaj dobljene draginjske doklade. Invalidom I. kategorije je določena ustalitev v meri, ki ne presega mesečnih 140 lir);

b) **Vojne pokojnine in nakazila.** (Z ustalitvijo mesečnega prispevka draginjske doklade v polovični meri. Invalidom I. kategorije je določena ustalitev za polovico draginjskega prispevka mesečnih 140 lir).

Privilegirana vojna pokojnina ali nakazilo pritiče (tabela C, G, I) za rane, poškodbe in druga obolenja, ki so povzročila invalidnost ali smrt, če so bile zadobljene:

a) vsled sovražnikovega orožja ali bojnih sredstev;

b) v coni vojnih operacij, radi izravnega in neposrednega vzroka vojne službe;

c) vsled orožja ali bojnih sredstev mobiliziranih oddelkov, tudi izven cone bojnih operacij, le s tem pogojem, da je vojak efektivno služboval v rečeni coni;

d) tekom ujetništva vsled sovražnikovega orožja, ob priliki osvoboditve ali bega.

V vseh drugih slučajih pritiče vojna pokojnina ali nakazilo po tabelah D, H, L.

S tem, da je kdo služboval v vojni coni, **oziroma tudi sodeloval v bojnih akcijah in tako postal bojevnik,** mu to še ne podeljuje samo po sebi pravice do vojne pokojnine ali nakazila, če ni bila povzročena invalidnost ali smrt v okolščinah, ki so opisane pod črkami a, b, c, d.

Izravne privilegirane vojne pokojnine. — Razpredelnica C.

Pokojnina po kategorijah vojakom:

	I.a	II.a	III.a	IV.a	V.a	VI.a	VII.a	VIII.a
Narednik	4980	3960	3790	3470	2950	2430	1910	1440
Desetnik	4560	3264	3000	2736	2328	1920	1512	1104
Poddesetnik in redovi	4080	2880	2640	2400	2040	1680	1320	960

OPOMBA: Tu so vpoštevani le invalidi in pohabljenci.

Izravne privilegirane pokojnine. — Razpredelnica G.

	I.a	II.a	III.a	IV.a	V.a	VI.	VII.a	VIII.a
Narednik								1400
Desetnik								1200
Poddesetnik in redovi								990

OPOMBA: Vpoštete so pod to tabelo one vdove, katerim so njihovi možje padli v vojni ali umrli radi v vojni zadobljenih ran ali bolezni, opisanih pod a), b), c), d).

Indirektne privilegirane vojne pokojnine
Razpredelnica I.

Narednik	L 1860.—
Desetnik	„ 1800.—
Poddesetnik in redovi . . .	„ 1560.—

Opomba: Za vdove z nedoletnimi (moškega spola do 14 let, ženskega do 16 let.

Izravne vojne pokojnine. — Razpredelnica D.

	I.a	II.a	III.a	IV.a	V.a	VI.a	VII.a	VIII.a
Narednik	4140	3480	3370	3110	2650	2190	1730	1320
Desetnik	3720	2784	2580	2376	2028	1680	1332	984
Poddesetnik in redovi	3240	2400	2220	2040	1740	1440	1140	840

OPOMBA: Tu pridejo v poštev vsi oni, ki niso vpisani pod a), b), c), d). če je je nastala invalidnost v vojnem vjetništvu ne pod vplivom zadobljenih ran ali bolezni v vojni coni.

Razpredelnica **H** se nanaša na oficirje počenši pri podporočniku.

Izravne vojne pokojnine
Razpredelnica L.

Narednik	L 1680.—
Desetnik	„ 1620.—
Poddesetnik in redovi . .	„ 1380.—

Opomba: Za vse one redove, ki so nezmožni dela in zaslužka radi bolezni, opisanih ali vsebovanih v razpredelnici A, po nadaljni ugotovitvi, da jim primanjkuje vsakovrstno sredstvo za vzdrževanje.

DNEVNE VESTI

Politični položaj

«Mussolini napada liberalce in mi jih branimo!» se glasi uvodnik glavnega glasila italijanskih liberalcev, «Giornale d'Italia». List odgovarja na članek, ki ga je te dni objavil «Popolo d'Italia», organ ministrskega predsednika; članek pripisujejo liberalci Mussoliniju samemu. Članek pravi med drugim, da se morajo liberalci fašizmu zahvaliti, ako so danes organizirani v stranki; kajti ako bi ne bilo fašistovskega pritiska, bi še danes tavali okrog posamezni liberalci. Glede liberalnega kongresa v Livornu pravi «Popolo d'Italia», da se bo na njem pojavilo gotovo več struj. Toda vsi oni, ki se napihujejo pred kongresom, naj si zapomnijo, kako je turinski kongres popolarov dovedel do likvidacije (!) popolarske stranke; dalje naj si zapomnijo, da bosta vlada in fašistovska stranka šli po sedanji poti, četudi stopi liberalna stranka v opozicijo. Končno pozivlja list liberalce, naj jasno izjavijo, ali so za vlado ali proti nji.

«Giornale d'Italia» je odgovoril na grožnje faišstovskega lista z zelo ostrim protinapadom. Omenjeni list pravi, da je liberalna stranka vodila usodo italijanske države še tedaj, ko je bil Mussolini ultrasocijalist. Komu se ima zahvaliti fašizem za sedanjo moč? Ali ne liberalcem? Ko je on. Mussolini prihajal dan za dnem v uredniške prostore omenjenega lista ter prosil, naj mu list pomaga v boju proti demokratsko-socijalistično-popolarskemu bloku, kam je zahajal, ako ne v uredništvo **liberalnega** lista? Glede kongresa v Livornu pravi «Giornale d'Italia», da vlada prav gotovo ne bo dobila brezpogojne opore na kongresu.

Kljub temu, da se je struja v liberalni stranki, ki je za opozicijo proti vladi, zelo okrepila; kljub temu, da je tudi «Giornale d'Italia» sam pričel ostro napadati Mussolinija, se zdi, da bo v Livornu zmagala srednja struja, ki je za **pogojno** sodelovanje s fašisti.

«Vlada ne pade, kadar noče»

Precejšnjo pozornost je vzbudil v političnih krogih razgovor, ki ga je imel dopisnik pariške revije «Demain» z ministrskim predsednikom Mussolinijem. Glede normalizacije je izjavil Mussolini, da ne more pristati na povratek k normalnim razmeram — ako smatrajo njegovi nasprotniki ta povratek za normalizacijo. Misel na povratek k normalnim razmeram zahteva kršitev reda in obsodbo dosedanje politike; to je misel, ki se nanaša na preteklost, ne na bodočnost in katere ne more sprejeti državnik, ki ima pred seboj organičen program in ki se zaveda, da igra zgodovinsko vlogo v življenju svoje države, ne da bi se odpovedal svojim načelom in svojemu delu. Glede ustave je minist ski predsednik izjavil, da jo bodo skušali fašisti prikrojiti modernim zahtevam; v bistvu pa ostane neizpremenjena. Kljub temu, da opozicijski tisk silovito napada vlado, bo vlada nadaljevala svjoe delo. Kajti: «Vlada ne pade, kadar noče».

Zaključek tečaja za drugorodne učitelje

V torek je bil v Vidmu zaključen tečaj iz italijanščine za drugorodne učitelje, katerega je bil otvoril posl. Pisenti z govorom, s katerim smo se morali vsled njegove drznosti baviti tudi mi v našem listu. Tečaj je zaključil sam g. šolski skrbnik kom. Reina. V svojem govoru je rekel učiteljem, da ni res, da bi bil cilj propagande, ki jo vzdržuje, raznarodovanje, temveč da se le želi, da bi slovanski otroci znali ravno tako dobro italijanski kakor slovanski. Dalje je naglašal kom. Reina, da skrbi pri izvajanju Gentile-jeve šolske reforme za interese drugorodnih učiteljev, in da ni res, kakor je poročal neki slovanski list, da bodo slovanski učitelji v kratkem odpuščeni. Učitelji naj bodo marveč prepričani, da bodo deležni gmotne in moralne podpore, ako bodo vršili svojo dolžnost brez predsodkov.

Natančnega besedila govora g. šolskega skrbnika sicer še nimamo, toda že po teh splošnih podatkih moremo soditi, da je bil vsaj drugače in bolj posrečeno in pošteno zasnovan nego oni naravnost grozni govor posl. Pisenti-ja. Kom. Reina pa je dal tudi nekatera formalna zagotovila. Mi si jih bomo zapomnili in bomo čakali na dejanja. Izjavo, da ni njegov namen raznarodovati s šolo, hočemo še posebno zabeležiti. Toda kako se strinja ta izjava z dejstvom, da vodstva nekaterih šol v tržaški okolici nočejo sprejemati prijav slovenskih staršev za dodatne ure iz materinega jezika. Da g. šolski skrbnik ne more spremeniti Gentile-jeve šolske reforme, vemo. Če pa res nima namena raznarodovati, naj dokaže to vsaj s tem, da poskrbi, da bodo slovanski otroci deležni vsaj tiste dobtine, ki jim jo omenjena reforma že nudi.

Ne pošiljajte denarja v navadnih pismih!

Poštni komisarijat za Julijsko Krajino v Trstu nas naproša, da objavimo sledeče: Na podlagi raznih preiskav je mogel poštni komisarijat ugotoviti, da občinstvo pogostoma pošilja vrednosti v navadnih, priporočenih in posebno v ekspresnih pismih in da se pritožuje, ker ne dobi nikake odškodnine v slučaju, če se taka pisma izgubijo, kar se lahko zgodi kljub dobri volji službujočega osobja in spričo narave poštne službe.

Občinstvo se ponovno opozarja, da je pošiljanje vrednosti v navadnih, priporočenih ali celo v ekspresnih pismih prepovedano.

Tučičeva «Golgota» na Kontovelu

V nedeljo, dne 5. oktobra ob 17 h priredi na Kontovelu «Dram. klub visokošolcev» Tučičevo dramo «Golgota.» Ta drama hrvatskega pisatelja ni povsem neznana tu pri nas. Saj je bila podana od istih igralcev pred leti v Trstu in v Sv. Luciji in sicer z nepričakovano velikim uspehom. Potem v Idriji in pred nekaj tedni tudi v Vipavi. Nič čudnega če postaja popularna, ko oklene naše poslušalce od prve do zadnje besede. Kajti odkriva nam tisti črv, ki gloda v ustrajnosti zaduhlih in visokih samostanskih sten in občutek vse tiste gnilobe med stenami, kjer bi morala vladati odkritosrčnost in odpuščenje.

To zbudi v mladih, življenja željnih dušah željo po prostem svežem zraku. In kako daleč dovede to hrepenenje mladega človeka in kaj mu da tisto svobodno življenje, bomo videli v nedeljo na Kontovelu. Tedaj pridite vsi poslušat z zanosom citirane Salomonove verze. — Jutri vaja. — Dram. klub visokošolcev.

Šentjakobska «Čitalnica» je izpolnila svojo javno knjižnico z večjim številom novih knjig, posebno z mladinskimi spisi in najnovejšimi leposlovnimi deli. Zbirka knjig je sedaj tako raznovrstna in številna, da bo zadovoljila tudi najizbirčnejšega čitatelja. Ker so stroški neznatni, je vsakomur omogočeno, da se poslužuje knjižnice. Vpisnina znaša 1 liro in članarina 1 liro mesečno. Novi člani se vpisujejo vsako nedeljo od 10.-11. ure v poslopju stare policije pri Sv. Jakobu.

Pri tej priliki opozarjamo tiste člane, ki niso v določenem roku vrnili izposojenih knjig, naj to nemudoma store, da ne bodo imeli nepotrebnih sitnosti.

Nalezljive bolezni v našem mestu. V času od 20. 9. do 27. 9. 1924 so bili v našem mestu sledeči slučaji nalezljivih bolezni: Davica 11, škrlatica 28, trebušni legar 12, paratifus 11; umrle so vsled davice, škrlatice in trebušnega legarja po ena oseba.

Društvene vesti

Podružnica «Šol. Dr.» pri Sv. Jakobu. Danes zvečer točno ob 9. redna odborova seja v navadnih prostorih. Morajo priti vsi odborniki in nadzorniki. — Predsednik.

Tržaško pogrebno društvo pri Sv. Jakobu. V soboto zvečer od 8—10 odborova seja v «Jadranu». Novi udje se sprejemajo in naj pridejo točno!

Nadzorstvo «Del. kons. društva» sklicuje sestanek svojih članov v soboto ob 8 v dvorano DKD pri Sv. Jakobu.

Slov. ak. fer. dr. «Balkan». Danes ob 20.30 se vrši redni sestanek. Uro prej odborova seja. Točnost! — Odbor.

Glasbeno-dramatični večer pri Sv. Jakobu. Spored glasbeno-dramatičnega večera pri Sv. Jakobu v nedeljo dne 5. t. m. je sledeči:

1. Oton Zupančič: «Zebljarska», recitira I. Fišer. 2. Pugnani-Kreisler: «Preludio ed allegro», gosli H. Vrabec, klavir St. Malič. 3. B. Ipavec: «Ciganka Marija», poje E. Sušnik, klavir Fr. Venturini. 4. Edvard Grieg: «V pomladi», klavir Božena Širok. 5. Ivan Cankar: «Hlapec Jernej», odlomek, M. Sila in A. Širok. — Odmor. — 6. W. Wagner: «Romanca», gosli St. Malič, klavir H. Vrabec. 7. I. Hatze: «Molitva», poje E. Sušnik, klavir Fr. Venturini. 8. Eduard Grieg: «Ljubezen», klavir, Božena Širok. 9. Vas. Mirk: «Pravično ljudje», poje E. Sušnik, klavir Fr. Venturini. — Odmor. — 10. P. Czimer: «Maska satana», Mladinsko društvo «Prosveta».

«Športno-izobraževalni krožek» pri Sv. M. Magdaleni. Danes ob 8. uri zvečer odb. seja. Ker so važne točke na dnevnem redu, priporočam odbornikom polnoštevilnost in točnost. — Tajnik.

M. D. P. Ženski odsek — Trst. Danes ob 20. sestanek. Pridite vse in točno! — Načelnica.

«Kolo». Danes zvečer ob 8. uri pevska vaja. Prosimo, da se vaje udeleže vsi pevci, ker je prihodnjo nedeljo nastop.

Marijina družba v Rojanu priredi v nedeljo, 5. oktobra, v svojem domu (Vicolo delle Rose 13) predstavo. Na sporedu igra «Dve materi», burka «Dve teti». Začetek ob 5. uri popoldne. Vstopnina 1 L. — Priporoča se za obilno udeležbo.

D. K. N. Tommaseo — Trst. Danes točno ob 16. uri redni sestanek s predavanjem. Srednješolci, udeležite se polnoštevilno. V nedeljo 5. X. ob 10. uri zjutraj se bo vršil izredni sestanek s predavanjem. Na ta sestanek so vabljeni vsi srednješolci tudi nečlani krožka. — Odbor.

SPORT

Tekma Hazena Adria-Prosveta 28. t. m. 12 : 3. (polčas 7 : 1).

Toliko pričakovana revanšna tekma med tema močnima družinama hazene se je odigrala v nedeljo 28. t. m. na igrišču Adrije.

Potek igre:

Adria preide koj v začetku v močan napad in zaznamuje Prosveti že v prvih desetih sekundah krasen gol. V deseti minuti sledi temu drugi in potem v malih presledkih še pet golov za Adrijo, med tem ko zamore Prosveta šele v devetnajsti minuti priti v vrata Adrije. Igralke Prosvete v prvem tempu počasne mrtve — napad Adrije silovit, hiter. Drugi polčas igra veliko bolj živahna, premoč vedno na strani Adrije. Bramba Prosvete postane agilna, toda napadu Adrije ni kos. Center Adrije, gospodična Anica Zlobčeva je vedno pred vrati Prosvete, podpirana posebno od desnega krila, gdč. Vilme Bradač; prva je zabila Prosveti deset golov, druga dva. Prosveti se v drugem času posreči zabiti Adriji še dva gola. K temu je veliko pripomogla gdčna Blažina Nina, neprecenljiv half.

Splošen utis igre: igra Adrije mogočna in tehnično izborna, prepredena s finesami; igra Prosvete preveč deljena in neodločna.

Sodnik gosp. Gombač F. Bil je na mestu, le (ta usodni «le») prenežen. Ne vem če zamore vsak padec ene ali druge igralke biti povod prekinjenja igre.

Presenetil nas je tudi žvižg sodnika pri krasni finti gdč. Vilme Bradač pred vrati Prosvete. Mislim, da v sportu sama namera še ni greh in to še ni v takih slučajih, ko se o namerah ne sme (!) govoriti. Po mojem mnenju tudi ni piščalka za publiko, temveč za igralce. G. sodnik je bil vesten, toda vestnost zamore biti le čednost sodnika, predpogoj je popoln športni kriterij, ki je g. Gombaču manjkal. Med publiko nahajajoči se «supporters» tekmujočih društev precej indisciplinirani (to se je skoro pričakovalo!)

Zadnja tekma je pokazala, da bomo imeli v Trstu v Adriji močno hazenaško družino, ki bo zamogla častno braniti svoj sloves.

Sestava Prosvete: Cerkovnik, Ivančič, Blažina II, Furlan, Zlobec, Blažina I, Kjuder.

Sestava Adrije: Kocjančič, Kravos, Pregarc, Berginc, Zlobec, Bradač, Furlan L.

Nogometna tekma v Kozini. V nedeljo dne 5. X. ob 2. popoldne se bo vršila na igrišču «Jadrana» v Kozini prijateljska nogometna tekma med «M. D. P. Opčine» in «Jadranom» — Herpelje Kozina. Tekma bo zelo zanimiva, ker «M. D. P. Opčine» postavi na igrišče dobro izurjeno četo, dasi se nahajajo v njej tudi igralci, ki prvič stopijo javno na igrišče. Tudi «Jadran» bo formiral dobro četo. Sportnikom se nudi lepa prilika, da vidijo zopet zanimivo tekmo.

Ob tej priliki priredi «Jadran» zabavo na prostem. Vsi, kateri ljubijo sport, kakor tudi zabavo naj pridejo brez izjeme v nedeljo v Kozino. Torej nasvidenje v Kozini!

Iz tržaškega življenja

Avtomobil podrl dečka. 8-letni Josip Vattovaz, stanujoč v Škorklji-Coroneo št 754, se je včeraj opoldne igral z drugimi otroci pred javnim vrtom v ulici Molin grande. Pri igri je hotel čez cesto prav v hipu, ko je privozil neki avtomobil. Prisotnosti duha šoferja se je zahvaliti, da ni prišlo do hude nesreče; mož je namreč zavil v stran ter takoj ustavil avto, ki pa je navzlic temu nalahko dregnil dečka. Pri padcu je Vattovaz zadobil neznatne poškodbe na levi rami. Z istim avtomobilom je bil prepeljan v mestno bolnišnico, kjer je dobil potrebno pomoč.

Nezgoda pri delu. V mehanični delavnici podjetja «Nuova Industria» v Škednju se je včeraj popoldne ponesrečil težak Ivan Čeh, star 33 let, stanujoč pri Sv. Mariji Magdaleni sp. št. 717. Pri delu mu je padla na nogo težka železna plošča ter mu ud hudo poškodovala. Ponesrečenec je bil prepeljan v mestno bolnišnico, kjer so ga sprejeli v kirurgični oddelek.

Pazite na otroke! Včeraj popoldne je mati prinesla v mestno bolnišnico svojega enoletnega otroka Alda Trampus, stanujočega v ulici Cereria št. 7, ki je imel hude opekline po levi roki in po nogah. Ženska je povedala, da si je mali Aldo, ki je sedel na stolčku pri ognjišču, prevrnil naše lonec vrele kave. Mali ponesrečenec je dobil potrebno pomoč, nato je bil na željo matere prepuščen domači oskrbi.

Uradnikovo kolo. Uradnik Just Sardotsch, star 29 let, stanujoč v ulici Porta št. 304, je javil na policijskem komisarijatu v ulici Sanità, da mu je bilo predvčerajšnjim ukradeno kolo, vredno 800 lir, ki ga je pustil za kratek čas pred pisarno neke lesne tvrdke pod Škednjem.

Omot s človeškim plodom. Predsinočnjim je nek železničar našel v jarku pod železniškim nasipom v ulici Navali v cunje in papir zavit človeški plod, star 6 mesecev.

Orožniki, katerim je železničar javil zadevo, so dali trupelce prepeljati v mrtvašnico mestne bolnišnice.

Orožniki iščejo kruto mater.

Poskušen samomor. Svojega žalostnega življenja se je naveličala 27-letna Emilija Taucer, stanujoča v zloglasni hiši v ulici S. Filippo št. 7. Preteklo noč okoli polene je izpila v svoji sobi s samomorilnim namenom znatno količino karbolne kisline. Prepeljali so jo v nevarnem stanju v mestno bolnišnico.

POROTNO SODIŠČE

Tragedija v Pliskovici.

(Umor, poskušen umor in požig.)

(Dopoldanska razprava)

Na zatožni klopi, v kletki, sedita dva mlada jetnika, ki se plaho in v zadregi ozirata po porotni dvorani: Henrik Žerjal, pok. Vincenca in od Marije Markuza, rojen 13. julija 1899 v Pliskovici, tam stanujoč, neoženjen, po poklicu kmet — delavec, predkaznovan, v ječi od 27. oktobra 1922, in Alojzij Kosič, pok. Frana in od Marije Furlan, rojen 31. januarja 1898 v Pliskovici, tam stanujoč, neoženjen, po poklicu natakar, predkaznovan, v ječi od 17. septembra 1922.

Prvi, in sicer Žerjal, je obtožen, da je umoril, premišljeno, v Pliskovici kmeta Andreja Rebula;

da je streljal s puško proti hiši posestnika in gostilničarja Mihaela Petelina v Pliskovici z namenom, da bi umoril člane te družine;

da je zažgal hišo Mihaela Petelina in s tem povzročil škodo nad 60.000 lir.

Drugi, Kosič, je obtožen: da je bil soudeležen pri umoru Rebule;

da je hujskal Žerjala k umoru;

da je bil soudeležen pri drugem poskušenem umoru;

da je bil soudeležen pri požigu Petelinove hiše;

da je hotel prevariti orožnike s tem, da si je dal ime Kodrič.

Kako se je zgodil krvav dogodek?

Na podlagi obtožnice se je zgodil krvav dogodek v sledečih okoliščinah:

Obtoženec Henrik Žerjal je ljubimkoval z domačinko, gostilničarjevo hčerko Ivanko Petelin. Skoraj vsak večer je zahajal redno k njej. Meseca junija leta 1922 pa se je nenadoma sprl z njo in tedaj ga ni bilo več dni na spregled. Nekega dne pa je dobila Ivanka od Žerjala pismo, v katerem ji je žugal s smrtjo. Dne 9. junija 1922 pa je prišel Žerjal v spremstvu Kosiča v gostilno k Ivanki ter je pri tej priliki ponovil, da bo umoril njo in po vrhu še starše.

Še tisto noč je bilo oddanih proti hiši Petelina več strelov iz puške. Brezdvomno je streljal Žerjal in njegov pomagač Kosič ter hotel tako izvršiti svoje grožnje. Naslednjega dne zjutraj sta se obtoženca zopet vrnila pred Petelinovo hišo in Žerjal je začel takoj zopet streljati s puško proti poslopju. Neki star kmet in sicer Andrej Rebula, je opozoril nespametna mladeniča, naj nehata s streljanjem. Tedaj pa mu je Žerjal odgovoril: «Hočete, da ubijem tudi vas?» — «Kaj? — se je začudil kmet, — le streljaj, če imaš pogum!» V tem se je vtaknil vmes Kosič in dejal Žerjalu: «Ustreli!» Žerjal je res ustrelil, toda prva krogla je bila brez cilja. «Ustreli malo višje» — je tedaj pripomnil Kosič. Žerjal je še enkrat ustrelil; ta krogla je pa bila usodepolna: zadela je Rebulo naravnost v glavo. Nesrečni starček se je zgrudil na tla in izdihnil. — Žerjal in Kosič sta po dogodku zbežala.

* * *

V noči od 11. na 12. julija 1922 se je Mihael Petelin nenadoma zbudil ter je natančno razločil, kako kriči spodaj pred hišo obtoženec Žerjal, da bo zažgal hišo. Njegova žena Frančiška pa je videla potem s svoje strani, kako sta Žerjal in Kosič preplezala zid in zanetila požar. Hiša je zgorela do tal, tako da znaša škoda nad 60.000 lir. — Kosiča so aretirali 17. sept. 1922, Žerjal pa se je sam prijavil oblastvu dne 27. aktobra.

Zaslišavanje obtožencev.

Točno ob 10. uri je predsednik otvoril razpravo ter opozoril porotnike na kazen, ki jih čaka, če se bo ugotovilo, da ne opravljajo vestno svoje dolžnosti. Nato je dal besedo obtožencu Žerjalu.

Žerjal, mladenič srednje postave, dostojno oblečen, se je dvignil in začel pripovedovati:

Seznanil sem se z Ivanko Petelin, in ker mi je deklica ugajala, sem pogostoma zahajal k njej, v gostilno. Njeni stariši so me imeli radi in so mi tudi obljubili, da mi jo bodo dali za ženo. Nekega dne sem pa izvedel, da so se stariši premislili, in zato nisem hotel več zahajati v gostilno, prvič radi nedržane obljube, drugič pa radi tega, ker mi je šlo v gostilni skoraj vsak večer nad 10 lir.

Meseca junija, in sicer na 9., sem se zmenil s Kodričem, da bova šla v Jugoslavijo naslednjega dne. Pred odhodom sva obhajala «likof» s tem, da sva popivala po raznih gostilnah. Tako sva prišla močno vinjena v gostilno Mihaela Petelina in sva tam še poprej pila. Kaj se je potem z menoj zgodilo, se ne spominjam. Naslednjega dne je prišel k meni na dom Kosič, da bi odšla v Jugoslavijo. Dal sem mu žganja in tako sva pila, da nama je bilo kmalu dovolj. Potem sva šla še v razne gostilne in se tam opila. Kaj se je potem z nama zgodilo, se ne spominjam. Vem le toliko, da sem se popoldne zbudil v nekem gozdu daleč od Pliskovice. Poleg mene je bil tudi Kosič. Tistega dne, ko je bila zažgana Petelinova hiša, nisem bil sploh v Pliskovici. Pozneje sem slišal, da me iščejo orožniki, češ da sem ubil Rebulo in zažgal hišo. Ker sem se čutil nedolžnega, sem se sam prijavil oblastvu.

Predsednik: Ste pisali Petelinovi kakšno pismo?

Obtož.: Nikoli.

Tedaj mu predsednik pokaže ono grozilno pismo na naslov Petelinove in ga vpraša, če ga pozna. Obtoženec odgovori, da ga ne pozna, ker ga ni on pisal. Sploh pa se je izrazil, da je prvi pri vsej stvari nedolžen.

Kosič, tudi on čedno oblečen, visoke postave, je opisal, kako se je zmenil z Žerjalom, da bosta šla v Jugoslavijo, kako sta popivala ter se znašla, sama ne vesta kako, v tistem gozdu. Obtoženec je potem pripomnil, da je povedal svoj čas na sodniji v Komnu, da je videl Žerjala, kako je ubil Rebulo in kako je zažgal hišo itd. Vso to obtožbo pa je Kosič danes zanikal. Rekel je, da si je obtožbo izmislil ter ovadil Žerjala iz maščevanja, ker ga je bil on opeharil za več sto lir.

«Gospodje porotniki — je zaključil Kosič — obtoženec Žerjal je nedolžen;; ni res, da sem ga videl, da bi ubil Rebulo. Ponavljam: vsega sem ga obtožil edinole iz maščevanja...

Priča Marija Rebula, stara 76 let, žena pokojnega Rebula, je povedala, da je slišala onega dne ob 8. uri zjutraj več strelov. Šla je pogledat ven iz hiše in našla svojega moža mrtvega. Videla je tudi tudi, kako sta obtoženca bežala po neki stezi.

Popoldanska razprava.

Priča Frančiška Petelin, stara 23 let, hči Mihaela Petelin, je povedala, da sta prihajala Žerjal in Kosič pogostoma v njihovo gostilno. Tako je prišel Kosič kakih deset dni pred onim strašnim dogodkom v gostilno in je začel razsajati. Dan pred dogodkom je prinesel Žerjal v gostilno pismo ter ga hotel izročiti njeni sestri Ivanki, ona mu ga je vzela in ga prečitala. V pismu je Žerjal grozil Ivanki s smrtjo, če ga ne poroči. Petelinova je nadalje povedala, da je videla Žerjala, kako je streljal proti hiši njenega očeta. Videla je tudi, kako je Kosič hujskal in ukazoval Žerjalu naj ustreli Rebulo, ko ju je on svaril. Videla je potem tudi, kako je Žerjal ustrelil Rebulo. Priča je nadalje opisala kako je bilo onega dne, ko jim je pogorela hiša. — Videla je Kosiča in Žerjala, ko sta preplezala ob polnoči zid in potem še preprečevala na vse mogoče načine, da se ni mogel ogenj pogasiti.

Žerjal: Jaz se nedolžen; vse to ni res.

Kosič: Tudi jaz sem... nedolžen; nič ni res.

Predsednik je nato vprašal pričo, če je opazila, da sta bila obtoženca vinjena. Priča je odgovorila, da ni videla nikoli, da bi bila obtoženca pijana. Tudi onega usodnega dne ni opazila, da bi bila obtoženca vinjena.

Žerjal: Vi gospodična.... lažete.

Robba: Je res, da se je Žerjal izrazil, da si bo vzel življenje in zažgal svojih 15.000 lir?

Priča: Ne, tega nisem nikoli slišala.

Odv. Robba je tedaj pripomnil, da je padla priča sedaj v protislovje, ker je bila izjavila, pri prvem zaslišanju v Komnu, da ji je bil Žerjal rekel, da bo vse pomoril v družini in si potem še sam vzel življenje.

Kette Ana, stara 26 let, je bila za časa požiga pri družini Petelin. Povedala je, da je slišala kako sta dva človeka prišla pred hišo in vpila na glas: «Sedaj bova zažgala bajto!» O umoru ne ve ničesar povedati.

Bandelj Leopolda, stara 42 let, je povedala, da je umila pokojnega Rebula. Ni videla, kdo je ustrelil Rebulo, vendar pa je slišala od drugih, da ga je ubil Žerjal. Žerjal Alojzij, star 21 let, je povedal, da je videl na lastne oči,

da je Žerjal streljal. Videl je tudi, kako je stari Rebula opozarjal oba obtoženca naj mirujeta. Kmalu je nekaj počilo in on — Žerjal Alojzij — je od straha zbežal ter ni tako videl kako se je stvar končala. O požaru ne ve ničesar povedati.

Brigadir Barandollemente je povedal, da je on izvršil vse potrebne preiskave ter je na podlagi teh prišel do zaključka, da sta Žerjal in Kosič umorila ubogega Rebulo.

Razprava se nadaljuje danes ob 9.30.

Vesti z Goriškega

Opozicijsko gibanje v furlanski pokrajini. Končno je pričela tudi v Furlaniji, kjer je bila skozi dve leti furlanska fašistovska stranka ali, bolje povedano, videmska klika neomejena gospodarica položaja, tudi opozicija zopet dvigati svojo glavo. Začetek je sicer plah in neodločen, toda tla za to gibanje so vsaj v nekdanji goriški deželi zelo ugodna. Pa kako bi ne bila! Saj je nekdanja goriška dežela, in naš narod še posebej, tekom teh teh dveh let videmska železna pest udrihala s tako silo po Goričanih, da bi že davno bile prebite njihove črepinje, ako bi ne bile tako prekaljene v dolgoletnih bojih. Saj je bila tekom dveh let Goriški odvzeta samostojnost, saj sta bili tekom teh dveh let Gorica in Goriška politično, kulturno in gospodarsko tako zapostavljeni in preganjani, da se nahaja nekdaj cvetoča dežela malodane na robu propasti. Govoriti posebej o krivicah in nasiljih, ki so se tekom teh dveh let usula na goriške Slovence, smatramo za nepotrebno, ker se je svoječasno o njih itak dovolj pisalo. Toda opravičeno smemo misliti, da sta tudi furlanski kmet in delavec iz starega dela Furlanije do grla sita dosedanjih oblastnikov ter da tudi ona dva, ravno tako kakor mi, z neodoljivo silo hrepenita po zraku, v katerem se bo lahko svobodno gibalo. Res je sicer, da je fašizem pri poslednjih volitvah odnesel naravnost ogromno število glasov, toda vsaj na Goriškem ti glasovi niso bili oddani iz potnih in svobodno dihajočih grudi, niso prihajali iz globine duše, ampak ustvarilo jih je deloma politično nasilje, največ pa politični oportunizem. Dolgo se ni mogla sprijazniti Gorica s fašizmom, končno pa je uvidela, da ji ne preostaja ničesar drugega nego ukloniti tilnik, ker drugače bi ji ga popolnoma zlomili. Jasno je torej, da je stavba fašizma na Goriškem zgrajena na pesku in da se mora podreti ob prvi sapi. Kar se pa fašizma med Slovenci tiče, tega sploh nismo imeli in ga nimamo, ker bi bil to nesmisel, ampak imamo le takozvano državno stranko, katere pristaši so bili nekdaj boljševiki, ko je bil boljševizem na višku svoje moči, danes so fašisti, ker je fašizem na krmilu, če bodo jutri liberalci dobili vladne vajeti v roke, postanejo liberalci in če bi vstal iz groba Franc Jožef, bi si zopet nadeli žandarske uniforme ter privlekli iz skrinj razne hrabrostne svetinje in druga odlikovanja. Kratkomalo, oni bodo vedno tam, kjer so korita, dokler jih bo kdo hotel in maral.

Po tem dolgem uvodu naj sledi kratko poročilo. Pred dnevi so se zbrali v Vidmu zastopniki sedmih strank in skupin, med njimi bivši poslanec Ciriani in poslanec Gilardoni. Na sestanku se je obširno razpravljalo o političnem položaju, nakar je bila sprejeta resolucija, v kateri zbrani zastopniki opozicije napovedujejo svoj boj za osvoboditev države od škode in sramote, katero povzroča gotova stranka, ki se istoveti z državo, ter si postavljajo za cilj uveljavljenje pridobitev Risorgimenta.

Po dveletnem političnem mrtvilu svojimo torej tudi v Furlaniji pred novimi političnimi boji, ki mogoče utegnejo razčistiti ozračje ter prinesti zopet svež in čist zrak da bodo lahko zopet svobodno zadihali prebivalci te lepe dežele.

Koncerti Pevskega in glasbenega društva v Gorici. Kakor javljeno, otvori vrsto koncertov, ki jih priredi Pevsko in glasbeno društvo v Gorici tekom svojega jubilejnega leta, gospa Lovšetova, ki nastopi skupno z virtuozom na gosli, g. prof. Lipizerjem in g. Erženom dne 4. oktobra t. l. na koncertu v Trgovskem domu. — Gospa Lovšetova je sedaj angažirana na ljubljanski operi. Povsod, kjer nastopa, je kritika polna njene hvale, pa najsi bo v Ljubljani, v Zagrebu ali kakem drugem jugoslovenskem mestu ali pa v inozemstvu. Tako na pr. pravi «Jutro» o njej: «Gospa Lovšetova naj poje kjerkoli, bodisi še tako zaprašeno in izčrpano reč, ona vlije življenje v vse... Koncertov, ki bi bili v vseh ozirih tako popolni, smo imeli malo. Ge. Lovšetovi moramo biti prisrčno hvaležni za užitek.» — O njenem nastopu v operi «Gorenjski slavček» piše kritik «Slov. Naroda»: «Najprej zopet ga. Lovšetova, ki nam brez nje «Gorenjski slavček» kar ni hotel pokazati svojega prvotnega tako radostnega lica. Ta večer je zopet zažarel v svoji ljubkosti, v dražestni zmesi otroške preprostosti in rahle dekliške nagajivosti; izkratka: Gorenjski slavček je v Minki zopet vzoren.» — «Slovenec»: «Sijajna sta bila ga. Lovšetova in g. Betetto (v Dvořakovem oratoriju «Stabat mater»). Zopet smo se vendar enkrat mogli opazati s prečudno sladkostjo njenega glasu, občudovati izredno čisto intonacijo, ki ga ji ni para, zvočno jasnost in milobo.» Enako se izražajo o njej tudi drugi jugoslovenski listi. Zagrebške «Novosti» na pr. pravijo, da že dolgo ni bilo slišati v dvorani tako lepega glasu, kakor je oni ge. Lovšetove. Tudi Nemci («Cillier Zeitung») pravijo, da si umetnica s svojim krasnim, v vseh legah polnozvočnim glasom in s svojo visoko pevsko izobrazbo mahoma osvoji srca poslušalcev. Ko je ga. Lovšetova lanskega leta nastopila v Benetkah in Bolonji, je pisal o nji «L'Avvenire d'Italia», da je gospa Lovšetova ena najboljših sopranistinj, kar jih danes poje. Poslušalcu se zdi, da ima pred seboj kako izmed italijanskih klasičnih umetnic. «Il Resto del Carlino» jo imenuje «občudovanja vredno pevko». —

Po vseh teh glasovih sodeč, se nam nudi v soboto izreden umetniški užitek.

Iz Sežane. V zadnjih dveh tednih je imel tržaški škof mons. dr. Alojzij Fogar v tomajskem dekanatu kanonično vizitacijo in sv. birmo, in sicer v Povirju, Sežani, Avberju, Tomaju, Koprivi in Repentabru. Ljudstvo je povsod prisrčno sprejemalo presvetlega gospoda škofa, ki se je namah prikupil s svojim možatim nastopom, svojo prijaznostjo in ljubeznivostjo. Pridigal je v vseh duhovnijah. Povsod so bili postavljeni slavoloki s primernimi napisi. Gotovo je bil tudi gospod škof zadovoljen s sprejemom. Naše ljudstvo pač zna ceniti moža, ki je počaščenja vreden.

Občni zbor «Dramatičnega krožka» v Gorici se bo vršil v nedeljo 5. t. m. ob 10. uri zj. v «Trg. domu». Kdor se zanima za dramatiko, naj pride. Sprejemajo se še igralci.

Dramatični krožek v Gorici, uprizori v soboto dne 11. t. m. v dvorani trgovskega doma, kot otvoritveno predstavo letošnje sezone, Jalenovo dramo v 4 dejanjih. «Dom». Obširnejše poročilo, priobčimo v nedeljski številki.

Mejdan junaški V torek ob 7. uri zjutraj sta merila svoje junaške sile na sablje na nekem polju v bližini Mirna zdravnik dr. Oblasciak in njegov svak dr. Pino Bramo. Pri drugem naskoku je bil dr. Oblasciak ranjen na desni roki, vsled česar je prisotni zdravnik dr. Kürner, ugotovivši ranječevo inferijornost, prekinil nadaljni boj. Sekundanta dr. Oblasciaka sta bila grof Aleksander Belluzzi in računovodja Cesare Soller, sekundanta dr. Bramota pa sta bila cav. uff. Piero Pinausig in major Tivaroni. Zakaj sta duelanta šla prelivat sorodniško kri, nam ni znano.

Zasluženo odlikovanje. G. Leopold Paljk, vodja kmetijske nadaljevalne šole v Lokavcu, je prejel te dni od ministrstva za narodno gospodarstvo priznanje s pohvalo za njegovo uspešno in požrtvovalno delovanje na polju kmetijskega pouka. G. učitelju naše častitke!

Nesreča na delu. V torek popoldne so pripeljali v goriško bolnico 35letnega Vincenca Maraž iz Gorice, ker je bil poškodovan po celem telesu od drobcev kamenja, ko je na vznožju Sv. Gore vžgal mino, pa se ni pravočasno skril. V bolnici bo moral ostati kake tri tedne.

Iz tržaške pokrajine

Postojna. Sportni klub Postojna, ki nas je v poletju iznenadil s krasno uspelim in lepo zasnovanim telovadnim nastopom, ter pokazal pri treh nogometnih tekmah za naše mlado moštvo prav zadovoljive uspehe, je priredil v nedeljo dne 21. t. m. kolesarsko dirko na 85 km. dolgi progi po Krasu in Vipavskem, ki je nad vse pričakovanje dobro uspela. K lepemu uspehu je pripomogla brezhibna organizacija, še v večji meri pa točnost in stroga disciplina naših vrlih sportnikov — Točno ob napovedani uri ob 13.30 je zdirjalo od 26 priglašenih, 19 dirkačev izpred Vilharjevega spomenika, skozi gosti vrsti občinstva, ki jih je burno pozdravljalo. Za njimi so ropotali avto ter motorna kolesa, ki so imeli nalogo spremljevati, pomagati ter nadzirati. Zadnja je odšla avtoambulanca z zdravnikom. — K dirki so bili prijavljeni sledeči kolesarji: Za Sportno društvo «Adrija» Trst: Rupelj Milan, Trampuš Stanko, Kralj Josip, Piščanc Daniel, Verginella Drago, Verginella Fran, Obod Alojzij, Budihna Valerij, Daneu Karel, Maver Rudolf, Malalan Fran. Za Sportni klub «Jadran» Vrtojba: Gorkič Emil, Nanut Andrej, Vuga Kalist, Cijan Alojzij, Završnik Josip. Za Sportni klub «Skaš» Ajdovščina: Bajc Franc, Za Sportni klub Postojna: Komar Ignac, Komar Ciril, Garzarolli Josip, Blažek Bernard, Milanger Emil, Grželj Jakob, Bezek Štefan, Krohne Karl, Smerdu Edvard. Od javljenih se dirke niso udeležili: Kralj Josip, Verginella Fran, Nanut Andrej, Cijan Alojzij, Vuga Kalist, Završnik Josip, Smrdu Edvard. Odstopili so med dirko na progi Postojna — Sežana trije, med Sežano — St. Vidom pa dva. — Med raznimi neprilikami in zaprekami, ki so se pojavile dirkačem, je treba omeniti, da je neki spoštovanja vreden neznanec posul pred vrati Postojne male žebljičke, ki naj bi že takoj ob pričetku dirke povzročali zamudo. No tega zadoščenja ni imel. — Prvi defekt je imel Ignacij Komar pri Dutovljah, kjer mu je počila cevka. Od Dutovelj proti Koprivi na ovinku, so pri prvi skupini sestoječi iz 6 kolesarjev, trije padli, ter se le neznatno poškodovali. Bili so Bajc, Grželj in Blažek. Že skoro na cilju je vsled poškropljene ceste padel Bajc Franc. Zadobil je take poškodbe na nogah in rokah, da ni mogel več zasesti kolesa, in je s kolesom v roki pritekel kot četrti cilj. Drugih pomembnih nezgod ni bilo. V vseh krajih, ki so jih imeli prevoziti dirkači, jih je ljudstvo z veseljem pozdravljalo in o mnogih tudi obsipalo s cvetjem. Kakor že objavljeno, je prvi prispel na cilj naš kolesarski prvak br. Komar Ignacij. Drugi njegov brat Ciril Komar, tretji Gorkič Emil, četrti Bajc Fran, peti Malalan Franc in šesti Gerželj Jakob. V maksimalnem času so došli: Danev Karel, Krohne Karl, Budihna Valerij.

Povprečna hitrost dirkačev je znašala 27 km. 570 m na uro. — Že na cilju je bilo preskrbljeno malo okrepčilo za upehane došlece. V hotelu Paternost pa, kamor se je vsakega poedinca spremljalo, je bila pripravljena kopelj in vse potrebno, da so si poedinci očistili prah in znoj. — Velika množica občinstva, ki je tvorila dolgo vrsto, je nervozno čakala prihod poedincev, ki jih je javil trombetač kakih 100 korakov pred ciljem. Na trobentačev signal je godba intonirala pozdravno koračnico, gledalci pa so burno pozdravljali in ploskali. — Zvečer se je vršila, ob mnogobrojni udeležbi, v dvorani hotela Paternost veselica prirejena na čast dirkačem, na kateri je predsednik s kratkim pozdravnim ter vzpodbujevalnim nagovorom razdelil priborjena darila. V maksimalnem času došlim se dostavijo diplome po pošti. — Bila je to prva večja prireditev kolesarskega odseka S. K. P., ki je zopet pokazala da se z malo dobre volje vzrajnostjo ter požrtvovanjem lahko marsikaj doseže. Sportnemu klubu Postojna, ki je to letno sezijo nudil našemu občinstvu toliko prijetnega razvedrila, vsa čast in hvala. Vrli mladini pa kličemo: Le pogumno in vztrajno naprej. Zdravo!

Vesti iz Istre

Iz Brega. «V nedeljo, dne 5. oktobra priredi vodstvo ljudske šole v Borštu šolsko veselico, pri kateri bo sodelovala tudi šolska mladina iz Boljunca. Veselica se bo vršila v gradu Mokò pri vsakem vremenu. Pričetek točno ob treh pop.

Vstopnina je za odrastle 2 L, za otroke 1 L. Ker je čisti dobiček namenjen za šolske potrebščine ubožnim učencem, vabi k obilni udeležbi. — Vodstvo.»

DAROVI

— Gospod dr. Fran Gruden daruje 25 L, g. Josip Kraigher 25 L in g. Lavrenčič Stanko 25 L «Šolskemu društvu».

— V počastitev spomina pok. gg. Baraga in Dekleva daruje «Čitalnica» v Postojni 50 L za «Šolsko društvo».

— Ker se ni mogel udeležiti pogreba pok. Kristine Kosmač roj. Čefuta iz Boršta, daruje g. Anton Žerjal iz Rocola 10 L «Šolskemu društvu».

Dr. Jug Klement in družba

Dne 11. avg. t. l. je ponesrečil na Severni Triglavski steni 26 let star, pa že priznan med planinci, kot «najboljši med «najboljšimi», med svojimi učitelji, v svetu priznanimi znanstveni filozofi npr. dr. Vebru v Ljubljani, dr. Benussiju v Padovi, je že užival neomejeno zaupanje. Naša javnost ga bo spoznala kot znanstvenika, ko začno izhajati njegova zbrana filozofska dela, in ko bo mogla v zgodovinski perspektivi zreti njegovo velikopotezno zasnovano delo.

Obe ti dve panogi človeškega udejstvovanja, znanost in planinstvo pri dr. Jugu, ki ju naša javnost pri njem že pozna oz. ju bo še poznala — ki pa nista edini v njegovem življenju, marveč le dve vsaj pred javnostjo najbolj izraziti, ki bi pa morebiti, če bi se bila njegova osebnost razvila do zadnjih možnosti, niti ne predstavljale glavnega dela njegovih pridobitev za sodobnost — sta bili pri njem le dve specijalizovani obliki udejstvovanja njegove etične osebnosti.

Zdi se, da je bila dr. Jugova najpomembnejša stran v njem kot človeku, v najplemenitejšem smislu te besede. Ne more biti dvoma, da je imel ogromne sposobnosti za znastveno delo: kup znanstvenih del 26-letnega človeka to zadostno dokazuje, — ter, da je tvorilo mišljenje in znanstveno čustvovanje zelo močan del njegove duševnosti, ki je krepko vplival tudi na vse ostalo. Poleg tega je gotovo, da je zadnja štiri leta, — in ta so bila najzrelejša — z vso silo svoje elementarne volje, posvetil razvoju svojih znastvenih sil; tudi ne moremo tajiti, da so ravno zrelejša mladeniška leta in prvo resnejše udejstvovanje, za vso poznejšo življensko dobo najpogostejše — odločilna. Vendar pa teh zadnjih prigovorov skoro ne moremo raztegniti tudi na dr. Juga, človeka vulkanske delavnosti, ter silne reformatorske oblike: njegova etična osebnost je dovoljevala oz. presiljevala razvoj svojih znanstvenih sposobnosti, ravnoista bi jih pa lahko pozneje zavrgla, umerila drugam, v dosego drugih ciljev.

Dr. Jug je bil vedno silno čustvena, skrajno impulzivna narava: še pri njegovem znanstvenem delu, pravi sam nekje, so trenotni impulzi tako kategorni, da odločujejo. Zadnje leto na gimnaziji in prvi tečaj na vseučilišču je pesnil in pisal dnevnik, ki je prežet z gigantsko čustvenostjo, ki je v svojih viharjih posegala do dna njegove duševne narave. Bila je to njegova «Sturm und Drang-Periode!» — kam? — Stariši so ga poslali šolati, da bi «laže služil kruh»; sam te potrebe ni spoznal, pač pa je uvidel, da bo, laže koristil svojemu narodu, «a ne za to, da bi se me spominjali pozni rodovi, marveč zato..., ker nočem priti na smrtni postelji do črne zavesti, da sem zastonj živel» (piše v 1. domači nalogi v VIII. gimnazijskem razredu 15. marca 1919.). Že pred nekaj leti mi je dejal, — in drugi, ki so ga poznali, povedo isto — da ima zanj življenje smisel le, dokler bo mogel vršili svoje dolžnosti. Kdor je poznal njegovo duševno življenje le malo, posebno njegovi tovariši planinci-soplezalci, ki so videli njegovo suvereno preziranje svojega fizičnega življenja, ne bo niti za las dvomil o resničnosti te izjave.

Seveda je nastalo novo grozeče vprašanje, kako, naj koristi svojemu narodu? — Ker je bilo od pozitivnega odgovora odvisno njegovo življensko delo, v slučaju nedoločenega ali celo negativnega pa obsodba v brezsmiselnost, brezdolžnostnost življenja, ki se mu je vedno zdelo najbolj ogabno med vsemi stvarmi, kar jih biva ali obstoji v predmetnem vesoljstvu, — se je lotil tudi tega vprašanja s fanatično vnemo svoje impulzivne narave, in čakal izida z mrkim pogledom in stisnjenimi zobmi. Dnevnik je služil tej samoopredelitvi. Pisal ga je skrbno, z umetniško izostrenim okusom; sempatja je vpletel simbolične pripovesti, ki so jim bili predmeti lastni duševni kontlikti: hotel je obenem preizkusiti i svoje umetniške sposobnosti. Nekoč je prečital tovarišu nekaj odlomkov iz svojega dnevnika, ki mu je pripomnil, da njegovih del ne bo nihče čital, ker imajo premalo vnanjega dogajanja. Nekaj nato še je razpravljal o neodvisnosti umetnikovega čustva od želj publike in pisal estetske kritike; kmalu pozneje pa je izrazil uverjenje, da umetnost ni polje njegovega udejstvovanja.

Dnevnik je po veliki večini napolnjen s cankarjansko (Cankarja je zelo mnogo čital tiste čase) sarkastičnimi kritikami svojih tovarišev visokošolcev, ter javnega življenja in dejstvovanja v slovenski kulturni prestolici.

— Ostali del pa zapolnjujejo premišljevanje o svetovnem nazoru — v istem smislu kot zgoraj omenjeno — ter divni izlivi svoje velike ljubezni do matere, očeta, narve ter svoje drage, ki jo ljubi s čisto, platonsko ljubeznijo. — To čustveno obilje mu je dajalo misliti. Dne 1. aprila 1920. piše v dnevnik: «Čemu naj bi pisal, kot pišejo drugi? Umetnik nisem, da bi pisal romane, take romane, da bi ženske jokale, ko bi brale, tudi frazer nisem, da bi z odra navduševal svoj narod, da bi bili ljudje zaripli in rdeči v obraz od navdušenja, toda, kje je zapisano, da imajo le ti besedo? Zakaj bi je ne imel tudi jaz, ki lepše čutim v svojem srcu, kot oni, ki tehtajo svoje misli z vago? Zakaj bi ne smel povedati tudi jaz svojih misli, čeprav bi ne vedel ta ali oni cenzor, kam bi jih uvrstil? In tako sem sklenil, da bom ljudem povedal, kar čuti moje srce.»

Takrat torej ni vedel, kam bi z obiljem svojega etičega čustvovanja, zavedal se je le, da je to ono, kar najbolj ceni, da je to stremljenje po popolnosti, po dobrem ono, kar ga dviga nad povprečnost. Ni dobil torej določenega odgovora na svoje mučno iskanje, vendar mu je to zadoščalo v zvezi z znanostjo. Ko se je odločil, je že več kot eno polletje študiral filozofijo na vseučilišču; znanost ga je zadovoljevala, seveda ne, kot sama sebi namen, marveč kot sredstvo, kot sredstvo, ki prispeva k ljudskemu blagostanju, ter urejuje s svojo pravilnostjo odnošaje med ljudmi, «ker hočem, da vlada enkrat tudi lepa misel, in ne samo umazanost.» Cilj mu je tedaj bil očiten: stvarjati vrednote, ki naj bi bile človeštvu vzor, — z znanostjo, torej s katerokoli (seveda se je bil že davno odločil za filozofijo). En semester je bil namreč že študiral z urojeno mu pridnostjo in sposobnostjo, in znanost mu je ob priliki nedoločnega izida krize, sama spoznila v roke, kot rešilno sredstvo. Končnoveljavna pa ta rešitev ni bila, marveč nje začetek ali del.

Kakšna bi bila cela rešitev njegove življenske naloge, to je dr. Jug odnesel s seboj v grob. Vendar se zdi, da zametke končnoveljavne usmerjenosti že lahko opažamo.

* * *

Eno misel bi že našli v njegovi prvi dobi na vseučilišču, ko se odloči, da «bom povedal ljudem, kar čuti moje srce». Nekaterim prijateljem je omenil, da je nekoč hotel postati diplomat. Malokomu je poznano njegovo tiho, podrobno narodno delo: delal ga je neopažen, podrobno nar. delo: delal ga je neopažen; morebiti se bo kdo spomnil na vznemirjenje, ki ga je zbudil na gotovi strani z vrsto predavanj v okolici Gorice, menda okrog šol. leta 1921./22., z naslovi: «O vesti», «O svetovnem in življenskem nazoru» itd. L. 1923. se je udeležil učiteljskega socijalnega tečaja pri Sv. Luciji, kot živahen debatent. Na jesen istega leta se je pripravil, da priredi pod okriljem «Zveze slov. učiteljskih društev v Italiji» petdnevni pedagoški tečaj v Nemcih (ki bi mu bile snov njegove poljudno prirejene doktorske disertacije, ki postavlja temelje oz. podaja vsaj vidike novi vedi ali bolje metodi raziskovanja: razlagavnemu dušeslovju [eksplikativni psihologiji], ki šele stvarja najnujnejše predpogoje za znanstveno vzgojeslovje), ki se pa, žal, ni vršil, menda radi nezanimanja našega učiteljstva.

Jedro vsem tem, več ali manj neuspelim poskusom bo pač le eno: težnja za praktičnim udejstvovanjem med ljudstvom. Mogoče v bistvu slične, dasi daleč resnejše težnje kažejo nekatera druga njegova prizadevanja.

Odkar sem ga spoznal (v prvem semestru na univerzi) je bil vedno zdržen v vsakršnem telesnem uživanju, nasladi, skoro bi dejal asketski. Bil je popoln nealkoholik; jedel je vedno strogo le za potrebo, ne da bi se skoro zavedal, kaj jé: kar zmetal je vase ob premišljevanju kakršnihkoli problemov; ono pokušavanje s pravo naslado se mu je naravnost gadilo. V Padovi je dotiral do tega, da je tri tedne živel ob sami mrzli hrani, dasi mu tega ni bilo treba; če mu je reševanje kakega problema šlo od rok sploh ni hotel iti k obedu, dokler ni problema rešil (če ga seveda ne bi s silo odtrgali od njih). Telo je hotel napraviti sposobno za vsak napor: lanjsko leto je prišel v 10 urah od Klanjskih jezer, preko Mangarta do Starega sela pri Kobaridu, ne da bi le za hip kaj počil ali zavžil; letos je pet dni zaporedoma plezal — vsak dan težko plezalno turo.

Dežja se ni bal, letos je celo plezal v dežju po znanem terenu. Mraz je ravnodušno prenašal: študiral je vse čase v dnevu, bilo zakurjeno ali ne; na turah je prenočil kjerkoli, na prostem, v seniku, kozolcu. Spanje je hotel obvladati: ko je pisal disertacijo je spal dve do tri ure na dan cela dva meseca, a pri tem delal 18—20 ur dnevno. Razvedrila ni poznal drugega kot turistiko; v prejšnjih časih tudi gledališče, ki mu je bilo pa že takrat več ali manj predmet filozof. študija. Če je poznal idealno ljubezen, mu je bila seksualnost absolutno tuja. Samoohranitveni instinkt je smotreno zatiral; da mu strah pred fizično smrtjo že nič več ni značil, kaže zadostno njegova turistika.

Iz vsega tega prizadevanja jasno izhaja le eno: telo popolnoma podrediti duševnosti. Vse, kar je smatral za pravilno ter dobro, in možno je s svojo fanatično vnemo skušal udejstviti najprej na sebi, in to ne le z ozirom na večjo vrednost višjih doživljajev napram telesnim nasladam, marveč ravnotako z ozirom na pravilnost doživljanja nasproti nepravilnosti, v največji meri pa etično-dobro, napram neetičnemu-slabemu. Častnost, ponos, zavest in vršenje dolžnosti, pogum, to so pojmi, ki jim je hotel dati s svojim življenjem čim popolnejšo vsebino. S svojim ostrim spoznavanjem in prefinjeno vestjo je ugnetel svojo duševnost v monumentalne forme.

Kar je vršil na sebi je skušal i na svoji okolici: s svojo materjo, bratom, svojo drago je živel v razmerju najčistejše ljubezni, ter nanje neprestano vzgojevalno vplival, da so se ga zaupno in spoštljivo oklepali, kot svojega učitelja in duševnega voditelja; podobno prijatelji in tovariši. Turistika mu je bila velika šola tovarištva: pridobivanje zaupanja in žrtvovanja zanje; v svojih turistovskih opisih opažamo istega tovariša-vzgojitelja.

Že v svojih prvih strokovnih-filozofskih vajah je dr. Jug obravnaval ona čustva in stremljenja, ki tvorijo dušeslovni del etičnega odnošaja. V epohalni doktorski disertaciji pa razpravlja o duševni vzročnosti, t. j. o različnih odvisnostih med doživljaji. Kdor pozna ustroj duševnosti ter ve, da takemu doživljaju sledi gotov drugačen doživljaj, lahko to sledenje doživljajev tudi namerno uporabi v gotove smotre — in to je ravno naloga vzgojitelja in vsakogar, ki ima ljudstvu kaj povedati in dati. — Poldrugo leto je delal že na svoji «Etiki», ki bi bila bržkone, vsaj prvi del, — zasnovana je bila za štiri — njegovo habilitacijsko delo.

* * *

V svoji odločilni dobi je videl dr. Jug, kot smo videli zgoraj, največjo vrednoto v svojem etičnem čustvovanju, o katerem ni vedel, kje naj mu da izliva, razven v žrtvovanju svojega dela za splošnost, narod; kakšnega značaja bi bilo delo samo na sebi, mu je bilo pri tem skoro ravnodušno (z ozirom na etičnost namreč): slučajno je to bilo znanstveno udejstvovanje, ki ga je utešavalo. Onemu silnemu etičnemu čustvovanju, to ni moglo zadoščati; kar kažejo ona, zgoraj skoro čisto mehanično nametana dejstva njegovega poznejšega duševnega dela, ki kaže dve strani: prizadevanje za praktičnim etičnim udejstvovanjem ter delom v znanstveni etiki, ter znanstvenim raziskovanjem poti za etično vplivanje. Etični posvetitvi svojega dela za splošnost je tedaj pridružil še delo za etičnost odnošajev med ljudmi.

Zdi se neverjetno, da bi 26-leten mož iz samih čisto znanstvenih nagibov, po načelu: znanost radi znanosti, zasnoval tako orjaško velikopotezno naučno delo: samosvoj etični sistem, preučevanje etičnih čustev in stremljenj, ter originalno raziskovanje vzročnosti duševnosti radi etičnega vplivanja nanje, ter se vzporedno z znanstvenimi dognatki iz doslednosti ter večje možnosti udejstvovanja, i sam presnavljal ter s tem velikopotezno pripravljal praktično udejstvitev dognatkov v splošnosti. Verjetnejša se nam pokaže le prva izražena domneva, da je vse: praktično in znanstveno etično udejstvovanje le dvojna oblika zunanjega udejstvovanja gigantske etične osebnosti, ter,da bi n. pr. ne bi bilo nič nedoslednega, da bi postala znanost samo čisto sredstvo za ugotavljanje faktov etičnosti ter poti za vplivanje v nje smislu nase in na druge, ter, da bi končno stopila pred praktičnim udejstvovanjem čisto v ozadje. Enotne, monumentalne, skoro mesijanske poteze te velike duševnosti nas skoro silijo to domnevati.

Kaj krije v sebi gomila na malem pokopališču tam gori ob Savi, ki jo grozeče zre izza divnolepih Vrat mračna Severna Triglavska stena?! J. Z.

Gospodarstvo.

KRIZA KONSUMNIH ZADRUG V JUGOSLAVIJI

(Slike z občnega zbora Gosp. društva v Osjeku)

Ker je v Julijski Krajini propalo že precej zadrug, je gotovo zanimivo, če pregledamo stanje teh zadrug v drugih sosednih deželah, ter tako najdemo glavne vzroke krize, ki jih uničuje. Kot primer nam bo služilo danes delovanje teh zadrug v Jugoslaviji, kjer imajo kmetijsko-konsumne zadruge najugodnejše polje za razvoj in uspešno delovanje.

Pred kratkim časom se je vršila v Osijeku glavna skupščina Gospodarskega društva v Osijeku, ki nam nudi jasno sliko stanja zadrug v celi Jugoslaviji. Navedeno društvo ima pasivno bilanco. Zguba znaša malo čez pol milijona dinarjev. Težkoče, s katerimi se je društvo borilo, ne tvorijo nikake izjeme in niso bela vrana v življenju jugoslovenskega zadružništva. Nevzdržljivo stanje, ki se spremeni v krizo, se prav lahko razvije v Zagrebu, v Ljubljani, v Splitu ali Sarajevu pri vseh zadružnih zvezah, katere v glavnemu mučijo iste težkoče kakor osješko društvo.

Zanimiv in poučen je bil ta občni zbor. Višina zgube je presenetila vse zadrugarje in oni so se ves dan pritoževali, govorili o likvidaciji, iskali krivce, dolžili zdaj enega zdaj drugega krivde na polomu. **Končno so pa uvideli, da krivcev v osebah ni.** In tedaj so začeli **iskati in našli so razloge**, kateri so dovedli njih društvo do tega žalostnega stanja.

Zborovalci so se v glavnem delili v tri skupine. Prvo so tvorili pravi zadrugarji, vsi sami kmetski gospodarji, kateri so bili v svojih iskrenih govorih, kritikah, nasvetih in predlogih vedno na višini ter so občnemu zboru dali resnost in zadrugarsko lice. Druga skupina so bili člani upravnega odbora in predsedništva, kateri so morali občnemu zboru pojasniti vse vzroke pasivnega delovanja in se braniti pred raz-

PODLISTEK

W. Collins:

BREZ IMENA

(135)

Roman.

Ton, v katerem je te besede izgovoril, ni dopuščal nikake izbire. Vstala je, da konča pogovor. Venomer pa je bila skušnjava prevelika, da ne bi pri slovesu kapitanu nekoliko zagrozila.

«Svojo zahvalo za način vašega sprejema odlagam na poznejši čas, gospod» je rekla, «ko se vam oddobrim. Za sedaj sprejemam z veseljem na znanje, da je bolezen gospice Bygrave manj resna, kot sem se bala spočetka, ker niste poklicali zdravnika.»

«Jaz ne ugovarjam nikoli nobeni dami», je odgovoril nepoboljšljivi kapitan. «Če vas veseli, morete pri najinem prihodnjem snidenju smatrati, da je moja nečakinja popolnoma zdrava, in pokorno se bom uklonil vašemu mnenju».

Po teh besedah je vljudno spremil upraviteljico skozi hodnik ter odprl vrata.

«Pretuhtal sem vas, madama!» si je mislil, ko je zaprl vrata za njo. «Vaša glavna karta je srečanje z mojo nečakinjo, toda jaz poskrbim že za to, da je ne boste mogli izigrati.»

Vrnil se je v družinsko sobo ter mirno pričakoval naslednji dogodek, ki ga je predvideval, t. j. obisk Noela Vanstoneja. Še predno je ura minila, se je njegovo pričakovanje uresničilo in gospod Noel Vanstone je vstopil.

«Predragi gospod!» je vzkliknil kapitan ter prisrčno zagrabil obotavljajočo se roko svojega gosta, «jaz vem, čemu prihajate. Gospa Lecount vam je pripovedovala o svojem obisku pri nas in brez dvoma izjavila, da je bolezen moje nečakinje samo prazen izgovor. Vi ste presenečeni, užaljeni, vi sumite, da se igram z vašim sočutjem, skratka vi zahtevate pojasnila. Takoj ga dobite. Sedite, gospod Vanstone. Kot mož sveta se morem vživeti v vaša čuvstva in v vaše mišljenje. Priznavam, da se nahajamo v čudnem položaju, gospod, in rečem vam odkrito: vaša hišna upraviteljica je temu vzrok.»

Prvič v življenju je Noel Vanstone na široko oči odprl.

«Lecount!?» je vzkliknil skrajno začudeno.

«Prav ona, gospod,» je odgovoril kapitan. «Žal mi je, da sem danes užalil gospo Lecount s svojo nepristopnostjo. Jaz sem odkrit značaj in ne morem govoriti, česar ne občutim. Niti od daleč ne mislim kaj govoriti proti značaju vaše upraviteljice. Brez dvoma je izvrstna in vsega zaupanja vredna oseba, ima pa napako, ki je pri osebah njene starosti in njenega družabnega stališča, običajna, ljubosumna je na svoj vpliv, ki ga ima nad svojim gospodarjem, dasiravno niste morda do sedaj tega opazili».

«Oprostite,» ga je prekinil Noel Vanstone, «jaz opazujem dobro, nič mi ne uide.»

«V tem slučaju ste gotovo že opazili, da je ljubosumnost gospe Lecount naperjena proti moji nečakinji.»

Gospod Vanstone je pomislil na prepir onega večera, ko sta se gosta poslovila in zato ni prav vedel, kaj bi odgovoril. Izrazil je svoje začudenje in obžalovanje in rekel, da se je gospa Lecount tekom vožnje domov prizadevala biti prijazna in da upa, da se gre bržkone za nesporazumljenje.

Kapitan je odgovoril s strogim glasom: «Ali hočete s tem reči, da niste zapazili ničesar? Ker ste pa mož časti in bistrega opazovanja, je to nemogoče. Potvorjena uljudnost upraviteljice ne more skriti njenega resničnega mnenja. Moja nečakinja, kakor tudi jaz in vi, smo jo spoznali. Moja nečakinja, gospod Vanstone, je nežno, občutljivo dekle, in prav odločno mi je izjavila, da ne bo več občevala z gospo Lecount. Vaša družba je moji nečakinji in meni ljuba, gospod Vanstone, kakor poprej tako sedaj, toda gospica Bygrave noče biti jabolko prepira, — če dovolite to klasično primero! — ki naj se vrže v vašo hišo.»

«V svoji hiši sem jaz gospodar, mislim, da ste to že opazili, gospod Bygrave? — Jaz sem gospodar!»

«Brez dvoma, dragi gospod. Toda če ste primorani zjutraj, opoldne in zvečer izticati svojo oblast, tedaj je vaše življenje podobno prej onemu jetniškega nadzornika kakor hišnega gospodarja.»

«Ali promatrate stvar s te strani?» je rekel gospod Vanstone, ki mu je laskalo priznanje njegove avtoritete. «Ne vem, če imate prav, toda smešite se ne maram. Rajši pošljem proč gospo Lecount, kakor da bi se osmešil.»

nimi očitki. Mora se jim priznati poštenje in dobro voljo. To je dokazal zlasti predsednik društva kmet Kurjaković, ki je povsem odkrito in pred vsemi priznal, da niso bili dovolj dorasli, da bi znali kljubovati vsem težkočam in oviram, v katerih so se nahajali. Tretjo skupino pa je vodil dr. Mozer, ki je ves dan imel v rokah zakon in z njim skušal dokazati krivdo upravnega odbora, njegovo odgovornost in zahteval kazen. Ni se on zanimal za vzroke poloma, tudi iskal jih ni, kazal je s prstom na osebe; ni stavil niti enega predloga, kako naj se društvo reši, temveč zahteval kazensko postopanje proti odboru, kakor da bi zamoglo to rešiti zadrugo.

Na zborovanju so se ugotovili razni vzroki propada. Ti so: velika brezbrižnost zadrugarjev do zadruge, nezanimanje državne oblasti za zadrugarstvo v splošnem, splošna finančna kriza.

Brezbrižnost zadrugarjev je naznačena v kratkem tako-le: Zadruga je bila ustanovljena pred vojno. Članarina je znašala tedaj dve kroni (zlata vrednost). S to članarino je zamoglo društvo, poleg državne podpore, ki je bila redna, vzdrževati lastno gospodarsko glasilo, razna predavanja, revizije in v splošnem izvajati začrtani kulturno-gospodarski program. To so bile 2 zlati predvojni kroni, katerih vrednost znaša danes 140 kron, da bi plačali isto vrednost, kot pred vojno. Zadrugarji pa niso — in to skoro pri vseh zadrugah — pristali na povišanje članarine, ter plačujejo tudi danes 2 kroni oz. pri nekaterih zadrugah 20 kron. Zahtevajo pa prejšnje delovanje, t. j. predavanja, revizije itd.

Ni pa to vsa krivda zadrugarjev. Oni zahtevajo nadalje od zadruge, da jim daje cenejše blago nego trgovci. Svojih prihrankov pa ne nosijo v zadruge, temveč imajo naložene pri bankah, katere jim dajejo po 8—10% obresti. Zadruge pa so prisiljene najemati posojila pri bankah po 30—40% obresti.

Osnovna ideja vsake zadruge, ki hoče v današnjih razmerah uspevati, pa mora biti ista, kot pri privatnih trgovcih. Blago, ki se kupi, se mora prodajati po dnevni ceni in gledati na to, da se doseže čim večji dobiček. Na tej podlagi delujejo vse angleške zadruge, ki so največje na svetu ter uspevajo. Pri nas pa ni bilo dosedaj mogoče tega vpeljati. Naleteli bi na odpor skoro vseh članov. Oni zahtevajo, da se blago prodaja po nižjih cenah, ker ga le tedaj kupujejo. Dogodijo pa se vedno slučaji, da cena blagu pade. Tedaj mora zadruga prodajati z zgubo, če noče da ji blago ostane v zalogi. Zadruga je podvržena riziku zgube, dobička pa ne sme iskati. V tem tiči eden izmed glavnih vzrokov propadanja zadrug.

Drugi vzrok je glavnica. Pretežni del naših zadrug nima tako visokega lastnega kapitala, da bi bile popolnoma samostojne. Prisiljene so torej najemati posojila pri bankah, katere ceneni denar zadrugarjev tako drago zaračunavajo zadružnim zvezam. To je težak in važen razlog težkočam osješke zadruge in gotovo vseh ostalih zadrug. Ni ga treba podrobneje pojasnjevati, ker je preveč jasen.

Tretji vzrok je nezanimanje državnih oblasti. Lep nasproten zgled naj daje k temu čehoslovaška država. Ta ima zelo lepo razvite zadruge (preko 8000 kmetijsko-pridobitnih zadrug), katere razpolagajo z ogromnimi lastnimi sredstvi, ki presezajo 771 milijonov čeških kron. Čehoslovaška površina pa je precej manjša od jugoslovenske (za 95.000 km²). Tam živi od sto prebivalcev 48 od poljedelstva, dočim jih živi v Jugoslaviji 80 na 100. In vendar daje čehoslovaška vlada svojim zadrugam stalno letno podporo, ki znaša 5 milijonov čeških kron. Poleg te podpore pa imajo češke zadruge zelo velik in cenen kredit. Jugoslovenska vlada ima sicer v proračunu določena dva milijona kot podporo za zadruge, a ni nikdar izplačana. Nadalje ne daje Narodna banka zadrugam nikakega kredita; lastni kapital zadrug je razmeroma zelo majhen. Radi tega životarijo vse zadruge ter bodo morale propasti, če ne pride do radikalnih sprememb. Tlači jih pa tudi splošna kriza, ki jo preživlja celokupno jugoslovensko gospodarstvo.

Ker pa tvorijo v jugoslovenskih zadrugah večino pošteni in zdravi elementi, ki posvečajo njih razvoju vse svoje moči, se je nadejati, da se jim posreči polagoma odpraviti navedene vzroke, ter da bodo zadruge dobile v narodnem gospodarstvu tisto moč in veljavo, ki jim na vsak način pripada, vsled obče koristne naloge, ki jo imajo.

«Narodni gospodar».

To in ono

Iz življenja umetnika. Pisatelj Sardou je, ko je bil še mlad mož, nepoznan in nepriznan običajno taval po pariških ulicah, da bi vnovčil svoje rokopise. Hkrati se je ponujal za učitelja literature, ura 40 sous. Oblečen je bil kot ubog dijak, imel pa je vedno dobro obutev. Vzrok temu je bil, da je našel bodoči avtor «Cyprienna» človekoljubnega in dalekovidnega čevljarja, ki mu je otvoril neomejen kredit. «Nekega dne» pripoveduje Sardou gledališkemu igralcu Bertonu, «je v mojo sobico nenadoma vstopil moj čevljar. Pripravil sem se na mučen prizor, zakaj dolžan sem mu bil še za svoje zadnje čevlje. Pa ni bilo nič hudega. Vrli mož je ravnodušno postavil predme dva para čevljev. Ko sem jih začudeno ogledoval, zakaj čevljev nisem naročil, dasi sem jih že nujno potreboval, mi je dejal: «Že dolgo nisem imel časti, da bi vas videl. Mislim, da vas zato ni k meni, ker ste mi še nekaj dolžni. Vendar gotovo potrebujete čevlje. Tu jih imate! En par je močan, ima debele podplate, drugi pa je iz najboljšega lakastega usnja. S temi čevlji morete iti v družbo. Pridem včasih pogledat, ali so še dobri, in ako bo treba, vam prinesem nove obutve. Radi plačila se ne vznemirjajte. Vi ste mož, ki ima bodočnost, to sem takoj opazil na vas. Boste plačali, kadar vam bo šlo dobro. Da pa se to doseže, je treba pošteno tekati okoli: slabo obut človek ne pride nikamor!»

Mnogo let je preteklo, preden je mogel slavni umetnik Sardou poravnati račun. Ko pa je prišel zaželjeni uspeh, je dolgoval svojemu dobrodušnemu dobavitelju 1.200 frankov. «In priznanje», je pristavil Sardou s finim nasmehom.

Ura iz slamnatih bilk. V Monakovem je razstavljena umetniška ura posebne vrste, ki pač prekaša vse dosedanje. Vsakdo je že slišal o solnčnih, vodnih in peščenih urah, ali o slamnati uri ni menda še nihče nič slišal. Čevljarski mojster Oton Wegener v Strassburgu je izdelal to uro, ki teče že 17 let in je ves čas še ni bilo treba popraviti. Ura ima osem nihal. Visoka je 170, široka pa 65 centimetrov in je prav lična in arhitektonsko naravnost umetnina. Podobna je nekaki cerkvi. Gonilno silo tvori utež 200 gramov, ki se dvigne s pritiskom na poseben gumb. Posebno lepo je izdelana plošča, ki kaže čas. Cela ura je narejena iz samih slamnatih bilk. Da bi bila bolj močna, je vzel čevljar več bilk raznega premera in vtaknil bilke eno v drugo. Posamezne bilke so zvezane tudi s slamo. Čevljar je napravil celo uro iz ržene slame, samo števila in kazala so narejena iz ovsenih bilk. Ura je na prodaj, seveda je zelo draga. Wegener zahteva zanjo 50 tisoč zlatih mark, dasi je vredna veliko več. Čevljar hoče prodati to umetnino, da napravi iz izkupička drugo čudo brez koles, ki ga je v modelu že izdelal.

Noblove nagrade. — Čim bolj se približuje december in z njim obletnica Noblove smrti (10. XII. 1896.), tem večje je zanimanje po vsem svetu za njegove nagrade. Skoraj vsi svetovni časopisi ugibajo, katere osebe bodo letos tako zaslužne in obenem tudi tako srečne, da dobijo Noblovo nagrado. A. Nobel (ni primernejšega primika na vesoljnem svetu, ki bi tako točno označeval velikodušnost in odličnost) se je rodil dne 21. X. 1833. v Stockhulmu na Švedskem. Njegova izuma: dinamit (1866.) in želatina (1875.) sta mu naklonila veliko premoženje, in ko je umrl v San Remo, je zapustil v svoji oporoki glavni del dohodkov vsega svojega premoženja z naročilom, naj se obresti te precej velike svote uporabijo za pet nagrad, ki naj se vsako leto razdele med zelo zaslužne osebe. Prve tri nagrade se naklonijo za najvažnejši izum 1) v kemiji, 2) fiziki in 3) v medicini in fiziologiji. Četrta nagrada se podeli za poetičen ali znanstven spis v kateremkoli jeziku, ki se odlikuje po svoji visoki, idealni tendenci. Zadnjo nagrado, takozvano mirovno darilo, dobe pa one osebe, ki so se najuspešnejše trudile za povzdigo splošnega bratstva. Prve štiri nagrade podeljuje švedska akademija, peto pa storthing. Noblove nagrade so se začele podeljevati l. 1901. Naj za enkrat seznanimo bravce «Edinosti» z odličnostmi, ki so bile do sedaj odlikovane za zasluge v leposlovni stroki:

1901. — Prudhomme Sully Francois Armand (pesnik, Francoz);
1902. — Mommsen Theodor (zgodovinar, Nemec);
1903. — Bjoernson Bjoernstjerne (pisatelj), pesnik, Norvežan),
1904. — Mistral Frederi (pesnik, Francoz) in Echegaray Jose (pisatelj, Španec);
1905 — Sienkiewicz Henryk (romanopisec, Poljak);
1906. — Carducci Giosuè (pesnik, Italijan);
1907. — Giellerup Karl in Pontopidan Henrik, (pisatelj, Danec);
1908. — Eucken Rudolf Christof (filozof, Nemec);
1909. — Lagerloef Selma (pisateljica, Švedinja);
1910. — Heyse Paul (pesnik, pisatelj, Nemec);
1911. — Maeterlinck Maurice (pisatelj, Belgijec);
1912. — Hauptmann Gerhart (dramatik, Nemec);
1913. — Rabindranath Tagore (pisatelj, pesnik, Indijec);
1914. — se ni oddala nagrada;
1915. — Rolland Romain (pisatelj, Francoz);
1916. — von Heidenstam Werher (pesnik, Šved), in Pontoppidan Henrik (pisatelj, Danec);
1917. — Giellerup Karl (?????) in Pontopidan Henrik, (pisatelj, Danec);
1918. — se ni oddala nagrada;
1919. — Spitteler Karl (pesnik, nemški Švicar);
1920. — Hamsun Knut (pisatelj, Norvežan);
1921. — France Jacques Anatole (pesnik, pisatelj, Francoz);
1922. — Benevente Jacinto (pisatelj, Španec);
1923. — Yeats William Butler (pisatelj, Angež);
1924. — ?

Književnost in umetnost

«Klaverjev koledar za sv. leto 1925». Izdala Družba sv. Petra Klaverja. Z lepimi slikami in zanimivo vsebino iz misijonskih dežel črne Afrike. Spredaj slika sv. Petra Klaverja in nova pesem z notami, z lepo melodijo, nakar pevska in izobraževalna društva opozarjamo. Posebno ginljiva je povest «Vasiona — prokleta». Cena samo L 1.20, pri odjemu 12 izvodov eden povrh. Naroča se pri Družbi sv. Petra Klaverja, Roma (23), via dell'Olmata 16. Ta misijonski koledarček nudi vsem, ki se zavzemajo za misijonsko misel, mnogo zanimivega. Po želji sv. Očeta naj bi bilo «sveto leto 1925» še posebno misijonsko leto, zato razširjanje tega koledarčka vsem cenjenim bralcem toplo priporočamo. Poleg druge zanimive vsebine in izvirnih povesti, je pridejan letos koledarju tudi «seznam sejmov».

Cene na trgu Cavour

dne 1. t. m.

(Oddaja na debelo)

Vrsta sočivja ozir. sadja	za 100 kg:
Česen	L 350
rdeča pesa	„ 30— 40
korenje	„ 30— 50
glavato zelje	„ 180
karfijol	„ 140—160
čebula	„ 60— 65
fižol v strokah	„ 60—140
fižol	„ 30—120
fige	„ 30— 40
salata	„ 60—180
limone	„ 6.70 13.40
melancane	„ 30— 40
jabolka	„ 40—150
orehi	„ 220
paprika	„ 30—140
krompir	„ 40— 50
hruške	„ 80—220
breskve	„ 180—400
grah	„ 250—260
paradižniki	„ 35— 50
me one	„ —
češplje	„ —
radič	„ 30—300
špinača	„ 70—120
grozdje	„ 90—300
buče	„ 60—120
rena	„ 20— 30

Borzna poročila.

ogrske krone	0.0295	0.0310
avstrijske krone	0.0320	0.0330
češkoslovaške krone	68.—	68.40
dinarji	31.—	31.25
leji	11.50	12.—
marke	—.—	—.—
dolarji	22.75	22.90
francoski franki	120.75	121.25
švicarski franki	433.—	436.—
angleški funti papirnati	101.80	102.—
Benečijske (vojnoškodninske) obveznice		82.60

Mali oglasi

KRONE srebrne po L 2.—. Večje množine po ugodnih cenah. Via Pondares 6-I. 20

HIŠNA, od 16—18 let stara, se išče za takoj. Via R. Timeus 7/III. 1247

GOSTILNIŠKO KLOP (bank), pocinjeno, s kotlom, dolgo 2½ m, prodam. Martelanc, gostilna pri Stari Škarpi, na Greti. 1235

EGIPTOVSKI grafolog pove preteklost in prihodnjost. Corso Garibaldi 14 - I, desno 1248

BABICA sprejema noseče dnevno. Ljubeznjiva oskrba. Tajnost. Via Madonnina 10 - II 1249

ŠEST kleparskih strojev in drugo drobno orodje proda Ostrouška Rudolf, klepar v Lokvi pri Divači. 1236

BABICA, avtorizirana, sprejema noseče. Zdravnik na razpolago. Dobra postrežba. Govori slovensko. Tajnost zajamčena. Slavec. Via Giulia 29. 968

GLASOVIRJE v vsakem stanju popravlja, uglašuje, kupuje in ceni. Pečar, Trst, Via Molino a vento 5, III. 7

DOBROIDOČA PEKARNA na deželi se proda. Naslov pri tržaški in goriški upravi «Edinosti». (1207)

LEOPOLD OBLAK & C.o v Il. Bistrici, išče uradnika kateri je popolnoma vešč knjigovodstva, in drugih pisarniških del, katera obsegajo: Stavbno obrt, in električno centralo. Reflektira se na popolnoma zmožne in zanesljive osebe. Znanje slovenskega, italijanskega in nemškega jezika neobhodno potrebno. Stanovanje prosto. Plača po dogovoru. Nastop takoj. 1228

MIZARSKI POMOČNIK, spreten, se sprejme. P. P. Vergerio 232, mizar 1242

KRANE, goldinarje plačam en centesimo več na objavljenih cenah. Urarna Portici Ponte Fabbra 1. 1244

HIŠA s trgovino jestvin, gostilno, tobakarno in žganjarno, se proda ali da v najem. Naslov pri upravništvu. 1245

UČENEC, zmožen popolnoma italijanskega jezika, se sprejme v manufakturno trgovino. Ponudbe pod «Učenec» na upravništvo. 1208

ODDAJA ZIDARSKEGA DELA. Kmetijsko društvo v Vipavi odda najnižjemu ponudniku obzidavo kozolca nad zadružno kletjo v v Idriji. Materijal je zagotovljen. Ponudniki naj se zglasijo do 4. oktobra pri zadružnem poslovodji v Idriji, kjer je načrt na vpogled. Z delom bo treba začeti takoj. 1246

Zlato, srebro, krone, platin, zobovje
kupuje
Zlatarna Albert Povh
Trst, Via Mazzini 46 (25)

JODOPARILLINA
Z vsem kar drugi kupijo, prodajo ali popravljajo, vas postreže vaša edina urarna in zlatarna
Piazza Garibaldi št. 2/I
Telefon 3-29.
POVH ALOJZIJ

Steklene šipe
vsake vrste in mere. Prodaja na debelo in drobno. — Postrežba na dom. Cene zmerne. — Piazza Oberdan 3 (Hotel Europa) telefon 44-23. 17

Najstarejši slovenski denarni zavod.
Tržaška posojilnica in hranilnica
registrovana zadruga z omejenim poroštvom
uraduje v svoji lastni hiši
ulica Torrebianca štev. 19, I. n.
Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje
po 4%
večje in stalne vloge po dogovoru.
Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.
Uradne ure za stranke od 9 do 13
Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt
Št. telef. 25-67. 8

Inserirajte v „Edinosti“

POHIŠTVO moderno solidno
po znižanih cenah.
Oglejte si velika skladišča
M. STEINER d. z o. z.
TRST, Via Geppa 17 — Via Paultana 1
(Piazza Stazione)
Embalaža in pošiljatve izven Trsta. Zaloge v prosti luki franco brez carine.

Popolnoma varno naložite denar v
LJUBLJANSKI POSOJILNICI
r. z. z o. z.
ki posluje
v novo preurejenih prostorih
Mestni trg 6 v Ljubljani Mestni trg 6
Vloge na hranilne knjižice in tekoči račun obrestuje
najugodneje 30/1
ter jih **izplačuje takoj** brez odpovedi. — Večje vloge z odpovednim rokom **obrestuje** po dogovoru.

PETE PODPLATI

PALMA
iz pristnega kaučuka. 32
„PALMA“ Trst, Via Coroneo 9.

„ŠIRITE EDINOST“

GIUSEPPE SPECHAR - TRST
Via S. Caterina 7, vogal Via Mazzini
naznanja cenjenim odjemalcem, da je prejel
veliko izbero tu- in inozemskega blaga
za moške in ženske obleke po konkurenčnih cenah.
Specialiteta: ANGLEŠKO in ČEŠKO BLAGO. 10

Oprostite!
Rabite mogoče kako odvajalno sredstvo?
Vzemite čokoladni bonbon „Arriba“ ki je izborno **odvajalno sredstvo,** pripravljeno iz najboljše mlečne čokolade. Vsled svojega izbornega okusa ugaja **odraslim** in **otrokom.**
Pozor na ime ARRIBA! — V rudečih zavitkih. — V vseh lekarnah po 50 cent.

BANCA ADRIATICA
Ustanovljena leta 1905.
Delniška glavnica Lit. 15.000.000.— popolnoma vplačana.
Glavni sedež: TRST, Via S. Nicolò 9 (Lastna palača).
Podružnice: ABBAZIA — FIUME — MILANO — ZARA.
Eskomptira trgovske menice. Daje predujme na blago, vrednostne papirje.
Jamči italijanske kredite v Jugoslaviji in jugoslovenske kredite v Italiji ter eskomptira tozadevne akcepte.
Otvarja akreditive za nakup blaga. Inkasira menice in račune. Kupuje in prodaja dinarje in druge valute. Izvršuje nakazila v dinarjih na vseh trgih Jugoslavije.
Sprejema vloge v Lirah in Dinarjih ter jih obrestuje najbolje po dogovoru. — Sprejema vloge na vezne knjižice ter jih obrestuje po 4% netto.